EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 26.10.2021.
COM(2021) 962 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par Eiropas oglekļa tirgus darbību 2020. gadā saskaņā ar Direktīvas 2003/87/EK (kas grozīta ar Direktīvu 2009/29/EK un Direktīvu (ES) 2018/410) 10. panta 5. punktu un 21. panta 2. punktu

{COM(2021) 950 final} - {SWD(2021) 308 final}

Satura rādītājs

Akronīmu un saīsinājumu saraksts 2

1. IEVADS 3

2. ES ETS INFRASTRUKTŪRA UN APTVERE 4

2.1. ES reģistrs un Eiropas Savienības darījumu žurnāls 5

3. OGLEKĻA TIRGUS DARBĪBA 6

3.1. Piedāvājums: apgrozībā laistās kvotas 6

3.1.1. Maksimālā robežvērtība 6

3.1.2. Kvotu bezmaksas iedale 10

3.1.3. Kvotu izsolīšana 12

3.1.4. Atkāpe no prasības pilnīgi visas kvotas iegūt izsolēs attiecībā uz elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanu 15

3.1.5. Programma NER300 18

3.1.6. Inovāciju fonds 19

3.1.7. Modernizācijas fonds 19

3.1.8. Netiešo oglekļa izmaksu kompensācija 20

3.1.9. Starptautiskie kredīti 22

3.2. Pieprasījums: no apgrozības izņemtās kvotas 23

3.2.1. Emisiju samazināšana 23

3.2.2. Piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvarošana 27

4. AVIĀCIJA 29

5. TIRGUS PĀRRAUDZĪBA 32

6. EMISIJU MONITORINGS, ZIŅOŠANA PAR TĀM UN TO VERIFIKĀCIJA 35

7. ES ETS UN ŠVEICES ETS SASAISTE 36

8. ENERGOEFEKTIVITĀTES DIREKTĪVAS UN NACIONĀLO ENERĢĒTIKAS UN KLIMATA PLĀNU ĪSTENOŠANAS IETEKME UZ ES ETS 40

8.1. Energoefektivitātes direktīvas īstenošanas ietekme uz ES ETS 40

8.2. Nacionālo enerģētikas un klimata plānu īstenošanas ietekme uz ES ETS 42

9. SECINĀJUMI UN PERSPEKTĪVA 43

Akronīmu un saīsinājumu saraksts

AVR	Akreditācijas un verifikācijas regula
EISI PI	Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta parāda instruments
ENMS	emisiju nepārtrauktu mērījumu sistēmas
CINEA	Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūra
CO_2	oglekļa dioksīds
CO_2 ekvivalents	oglekļa dioksīda ekvivalents
CORSIA	Starptautiskās aviācijas radīto oglekļa emisiju izlīdzināšanas un samazināšanas shēma
CP2	Kioto protokola otrais saistību periods
EA	Eiropas Akreditācijas kooperācija
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EED	Energoefektivitātes direktīva
EEX	Eiropas Enerģijas birža
EIB	Eiropas Investīciju banka
EVTI	Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde
ES27	Eiropas Savienības dalībvalstis
ES ETS	Eiropas Savienības emisijas kvotu tirdzniecības sistēma
EUTL	Eiropas Savienības darījumu žurnāls
SEG	siltumnīcefekta gāze
ICAO	Starptautiskā Civilās aviācijas organizācija
ICE	*InterContinental Exchange Futures Europe*
InnovFin EDP	*InnovFin* enerģijas demonstrējuma projekti
MAR	Tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regula
FITD 2	Finanšu instrumentu tirgu direktīva
FITR	Finanšu instrumentu tirgu regula
MZR	Monitoringa un ziņošanas regula
TSR	tirgus stabilitātes rezerve
N_2O	dislāpekļa oksīds
NEKP	nacionālie enerģētikas un klimata plāni
NER	jaunu iekārtu rezerve
OTC	ārpusbiržas
PFC	perfluorogļūdeņraži
SARP	*CORSIA* standarti un ieteicamā prakse
TNAC	apgrozībā esošo kvotu kopskaits
AK	Apvienotā Karaliste
UNFCCC	Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām

1. IEVADS

Eiropas Savienībā ir izstrādāta stratēģija, kuras mērķis ir samazināt siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas, un šīs stratēģijas pamatā jau kopš 2005. gada ir Eiropas Savienības emisijas kvotu tirdzniecības sistēma (ES ETS). Kopš stratēģijas izveides 2005. gadā emisiju apjoms elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas nozarē, kā arī energoietilpīgās rūpniecības nozarēs, uz kurām attiecas ES ETS, ir samazinājies par aptuveni 43 %[1]. Kopā ar citiem tiesību aktiem, piemēram, atjaunīgās enerģijas[2] un energoefektivitātes[3] jomā, tā ir devusi būtisku ieguldījumu, lai sasniegtu ES kopējo mērķrādītāju — līdz 2020. gadam samazināt SEG emisijas par 20 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. ES šo mērķrādītāju apsteidza un līdz 2020. gadam SEG emisijas samazināja par aptuveni 31 %[4] salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni.

2021. gada jūlijā Komisija pieņēma priekšlikumu kopumu Eiropas zaļā kursa īstenošanai[5]. Šo priekšlikumu mērķis ir padarīt ES klimata, enerģētikas, zemes izmantošanas, transporta un nodokļu politiku piemērotu uzdevumam līdz 2030. gadam samazināt neto SEG emisijas vismaz par 55 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. Šā mērķa sasniegšanā liela nozīme būs ES ETS. Šis priekšlikumu kopums ietver jaunu, augstāku ES ETS mērķrādītāju — līdz 2030. gadam samazināt emisiju apjomu par 61 % zem 2005. gada līmeņa[6] (salīdzinājumam: pašlaik tie ir 43 % zem 2005. gada līmeņa), zemāku vispārējo emisiju maksimālo robežvērtību un krasāku ikgadējo emisiju samazinājumu, t. i., 4,2 % pašreizējā ikgadējā 2,2 % samazinājuma vietā[7]. ES ETS pārskatīšanas priekšlikumā ir ierosināts šo sistēmu plašāk attiecināt uz jūras transporta emisijām un ierosināta jauna, atsevišķa emisijas kvotu tirdzniecības sistēma, lai aptvertu emisijas, ko rada kurināmie un degvielas autotransporta un ēku nozarēs[8].

Ar atsevišķu priekšlikumu stiprina tirgus stabilitātes rezervi (TSR)[9] — mehānismu, ar kuru risina jautājumu par kvotu pārpalikumu, kas kopš 2019. gada izveidojies ES ETS, un uzlabo sistēmas noturību pret lieliem satricinājumiem, koriģējot piedāvāto izsolāmo kvotu apjomu.

Ar diviem jūlija priekšlikumu kopuma papildu priekšlikumiem stiprina ES ETS attiecībā uz aviācijas nozari[10], lai nodrošinātu, ka šī nozare dod ieguldījumu ES emisiju samazināšanas

[1] Līdz 2020. gada beigām ES27 valstīs, kā arī AK un Islandē, Lihtenšteinā un Norvēģijā (valstis, uz kurām līdz 2020. gada 31. decembrim attiecās ES ETS).
[2] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/2001 (2018. gada 11. decembris) par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu, OV L 328, 21.12.2018., 82. lpp.
[3] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/2002 (2018. gada 11. decembris), ar ko groza Direktīvu 2012/27/ES par energoefektivitāti, OV L 328, 21.12.2018., 210. lpp.
[4] Emisiju samazinājums ES27. ES27 valstīm kopā ar AK samazinājums bija 32,5 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni.
[5] Eiropas zaļā kursa īstenošana, 14.7.2021.
[6] Šis mērķrādītājs ietver ierosināto ES ETS plašāku piemērošanu jūras transporta nozarei.
[7] Priekšlikums Eiropa Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Savienībā, Lēmumu (ES) 2015/1814 par Savienības siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas tirgus stabilitātes rezerves izveidi un darbību un Regulu (ES) 2015/757, COM(2021) 551 final.
[8] COM(2021) 551 final (kā norādīts iepriekš).
[9] Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko Lēmumu (ES) 2015/1814 groza attiecībā uz kvotu apjomu, kurš līdz 2030. gadam jāieskaita Savienības siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas tirgus stabilitātes rezervē, COM(2021) 571 final.

mērķrādītāja sasniegšanā, un lai īstenotu Starptautiskās aviācijas radīto oglekļa emisiju izlīdzināšanas un samazināšanas shēmu (*CORSIA*) ES tiesību sistēmā ar ES 2030. gada klimata mērķiem saskanīgā veidā.

Šis ziņojums par Eiropas oglekļa tirgus darbību ir iesniegts saskaņā ar Direktīvas 2003/87/EK (ES ETS direktīva)[11] 10. panta 5. punktu un 21. panta 2. punktu. Tas aptver 2020. gadu un 2021. gada pirmo pusi (līdz 2021. gada 30. jūnijam); tā kā 2020. gads ir ES ETS trešā posma (2013–2020) pēdējais gads, tajā ir arī sniegts pārskats par galvenajām attīstības norisēm šajā laikposmā.

Šajā ziņojumā ir apskatīti trešajā posmā panāktie ievērojamie emisiju samazinājumi un to veicinošie faktori (3.2.1. nodaļa), kā arī analizēta TSR loma ES ETS izveidojušās kvotu pārpalikuma samazināšanā (3.2.2. nodaļa). Tajā arī uzsvērtas būtiskākās trešā posma norises aviācijas jomā (4. nodaļa), saistībā ar kvotu bezmaksas iedali (3.1.2. nodaļa), kvotu izsolīšanu, izsolēs gūtajiem ieņēmumiem un to izmantošanu (3.1.3. nodaļa), ES ETS finansēšanas instrumentiem (no 3.1.4. līdz 3.1.8. nodaļai), tirgus pārraudzību (5. nodaļa) un ES ETS īstenošanas efektivitāti iesaistītajās valstīs (6. nodaļa). Ziņojumā ir divas jaunas nodaļas: 7. nodaļā ir aprakstīta ES ETS un Šveices ETS sasaiste un aplūkota šīs sasaistes ietekme uz abiem oglekļa tirgiem, savukārt 8. nodaļā ir izvērtēta Direktīvas 2012/27/ES, kas grozīta ar Direktīvu (ES) 2018/2002[12] (Energoefektivitātes direktīvas), un 2019. gada nacionālo enerģētikas un klimata plānu (NEKP) ietekme uz ES ETS.

Ja vien nav norādīts citādi, šā ziņojuma sagatavošanā tika izmantoti dati, kas bija vai nu publiski pieejami, vai arī bija Komisijas rīcībā līdz 2021. gada jūnija beigām. Ziņojumā ir ietverti Apvienotās Karalistes (AK) 2020. gada dati, lai atspoguļotu ES ETS piemērošanas jomu laikposmā līdz 2020. gada 31. decembrim. ES ETS tehniskā un aprakstošā informācija ir sniegta šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta papildinājumos.

2. ES ETS INFRASTRUKTŪRA UN APTVERE

ES ETS trešajā posmā (2013–2020) šī sistēma aptvēra 28 ES dalībvalstis (tai skaitā AK) un trīs EBTA valstis: Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju. No 2021. gada 1. janvāra ES ETS aptver 27 dalībvalstis un Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju, kā arī elektroenerģijas ražošanas iekārtas Ziemeļīrijā. No 2020. gada 1. janvāra ES ETS ir saistīta ar Šveices oglekļa tirgu (sk. 7. nodaļu).

---

[10] Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko Direktīvu 2003/87/EK groza attiecībā uz aviācijas devumu Savienības visas tautsaimniecības mēroga emisiju samazināšanas mērķrādītāja sasniegšanā un globālā tirgus pasākuma pienācīgu īstenošanu, COM(2021) 552 final, un Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK attiecībā uz paziņošanu gaisakuģu operatoriem, kuri darbojas Eiropas Savienības teritorijā, par emisiju izlīdzināšanas apmēru globālā tirgus pasākuma satvarā, COM(2021) 567 final.

[11] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2003/87/EK (2003. gada 13. oktobris), ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Savienībā un groza Padomes Direktīvu 96/61/EK, OV L 275, 25.10.2003., 32. lpp.

[12] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/2002 (2018. gada 11. decembris), ar ko groza Direktīvu 2012/27/ES par energoefektivitāti, OV L 328, 21.12.2018., 210. lpp.

ES ETS regulē emisijas, ko rada kopumā vairāk nekā 10 400 elektrostaciju, siltumenerģijas ražošanas staciju un rūpniecisko iekārtu, kā arī aptuveni 350 gaisakuģu operatori, kas veic lidojumus starp lidostām Eiropas Ekonomikas zonā (EEZ) un no EEZ uz Šveici un AK. Lai gan trešā posma sākumā ES ETS aptvēra aptuveni pusi visu SEG emisiju ES, pašlaik tā aptver aptuveni 36 % ES SEG emisiju. Detalizēts pārskats par ES ETS aptvērumu trešajā posmā ir sniegts šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 1. papildinājumā.

2.1. ES reģistrs un Eiropas Savienības darījumu žurnāls

Reģistrējot kontos īpašumā esošos daudzumus un darījumus starp kontiem, ES reģistrā un Eiropas Savienības darījumu žurnālā (*EUTL*) var izsekot vispārīgo un aviācijas kvotu īpašumtiesībām. Šīs sistēmas arī reģistrē stacionāru iekārtu (elektrostaciju, siltumenerģijas ražošanas staciju un rūpniecisko iekārtu) un gaisakuģu operatoru emisijas un ar šīm emisijām saistīto pienākumu izpildi. Abas sistēmas pārvalda un uztur Komisija, savukārt nacionālo reģistru administratori ETS iesaistītajās valstīs joprojām darbojas kā kontaktpunkts kontu turētājiem un pārstāvjiem (uzņēmumiem un fiziskām personām). Informācija par kontu un reģistru atbilstību atrodas ES reģistrā, savukārt *EUTL* automātiski pārbauda, reģistrē un atļauj visus darījumus starp kontiem, tādējādi nodrošinot, ka visi pārskaitījumi atbilst ES ETS noteikumiem.

ES reģistrā un *EUTL* reģistrētie dati arvien ir svarīgs informācijas avots par dažāda veida ES ETS ziņojumiem, piemēram, tirgus stabilitātes rezerves (TSR) pārpalikuma rādītāja aprēķināšanai (sk. 3.2.2. nodaļu), un Eiropas Vides aģentūras ziņojumiem. *EUTL* arī nodrošina ES ETS pārredzamību, publicējot informāciju par stacionāro iekārtu un gaisakuģu operatoru atbilstību ES ETS noteikumiem un par darījumiem starp kontiem.

Trešajā posmā *EUTL* publiskā tīmekļa vietne darbojās uzticami: katru gadu tā funkcionēja 365 dienas gadā visu diennakti, un tās darbība bija pārtraukta vien īslaicīgi plānotu tehnisku uzlabojumu veikšanai. Tāda pati situācija bija arī 2020. gadā. Izņēmums bija 2020. gada 18. augusts, kad tehnisku iemeslu dēļ vairāki darījumi netika apstrādāti pareizi. Problēmu novēršanas un remontdarbu dēļ ES reģistrs laikā no 19. līdz 21. augustam nebija pieejams.

2020. gadā un 2021. gada pirmajā pusē ES reģistrā tika veikti vairāki būtiski izstrādes darbi. Pirmām kārtām, no 2021. gada 1. janvāra tika provizoriski piemērots un pēc tam 2021. gada 1. maijā stājās spēkā starp ES un AK noslēgtais tirdzniecības un sadarbības nolīgums[13]. Šajā nolīgumā ES un AK apņēmušās uzturēt savas klimata un vides politikas ieceres tādā līmenī, kāds bija 2020. gada beigās, un šo politiku pielāgot atbilstoši savām starptautiskajām saistībām. Minētā nolīguma 392. pantā ir noteikts, ka no 2021. gada 1. janvāra abas puses ievieš oglekļa cenas noteikšanas sistēmu, kas aptver siltumnīcefekta gāzu emisijas, ko rada elektroenerģijas ražošana, siltuma ražošana, rūpniecība un aviācija. ES ETS joprojām attiecina uz Ziemeļīrijas elektroenerģijas ražotājiem un izejošajiem lidojumiem no EEZ uz AK, savukārt lidojumiem no AK uz EEZ piemēro AK oglekļa cenas noteikšanas sistēmu (sk.

[13] Tirdzniecības un sadarbības nolīgums starp Eiropas Savienību un Eiropas Atomenerģijas kopienu, no vienas puses, un Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti, no otras puses, OV L 149, 30.4.2021., 10. lpp.

4. nodaļu). Tādējādi Ziemeļīrijas elektroenerģijas ražotāji palika ES reģistrā, un ES ETS direktīva tika grozīta, lai ietvertu iekļauto lidojumu izmaiņas[14].

Turklāt 2020. gada 31. decembrī stājās spēkā arī Dohas grozījums[15], ar ko nosaka Kioto protokola otro saistību periodu (*CP2*) (no 2013. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 31. decembrim). Kā noteikts Komisijas Regulas (ES) 389/2013 (Reģistra regulas)[16] 5. pantā, Komisija darbojas kā ES Kioto protokola reģistra (kas ir ES reģistra daļa) administrators. Kaut arī 2020. gada 31. decembris bija pēdējā *CP2* diena, Kioto protokola pārredzamības un atbilstības sistēma turpinās darboties līdz galīgajai atbilstības pārbaudei. 2023. gadā tiks sagatavoti *CP2* pēdējā gada emisiju pārskati, tie tiks pārskatīti un par tiem tiks iesniegts gala ziņojums.

Nolīgums par ES ETS sasaisti ar Šveices ETS[17] stājās spēkā 2020. gada 1. janvārī. Lai saikne starp abām sistēmām darbotos, 2020. gada 21. septembrī tika ieviests pagaidu risinājums abu sistēmu reģistru sasaistei un kvotu pārskaitīšanai starp tiem (sk. 7. nodaļu).

Visbeidzot, tika veiksmīgi tehniski īstenoti un 2021. gada 1. janvārī kļuva pieejami ES reģistrā jaunie, Komisijas Deleģētajā regulā (ES) 2019/1122[18] paredzētie noteikumi.

3. OGLEKĻA TIRGUS DARBĪBA

3.1. Piedāvājums: apgrozībā laistās kvotas

3.1.1. Maksimālā robežvērtība

Maksimālā robežvērtība ir maksimālais absolūtais SEG emisiju daudzums, ko var emitēt ES ETS ietvertās struktūras, lai nodrošinātu, ka tiek sasniegts ETS emisiju samazinājuma mērķrādītājs atbilstoši tirdzniecības periodā apgrozībā laisto kvotu skaitam. Kopīgā maksimālā visas ES robežvērtība attiecas uz visu ES ETS (detalizēta informācija par maksimālo robežvērtību ir atrodama šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 2. papildinājumā). ES ETS trešajā posmā (2013–2020) maksimālā robežvērtība katru gadu samazinājās atbilstoši 1,74 % lineārajam samazinājuma koeficientam, nodrošinot emisiju kopējā apjoma samazinājumu (sk. 3.2.1. nodaļu). ES ETS ceturtajā posmā (2021–2030) gan stacionāro iekārtu, gan aviācijas maksimālā robežvērtība katru gadu samazināsies atbilstoši 2,2 % lineārajam samazinājuma koeficientam. 1. tabulā ir norādītas emisijām no

[14] Komisijas Deleģētā regula (ES) 2021/1416 (2021. gada 17. jūnijs), ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK groza attiecībā uz no Apvienotās Karalistes ienākošo lidojumu izslēgšanu no Savienības emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas, OV L 305, 31.8.2021., 1. lpp.
[15] Komisijas Paziņojums par ANO Vispārējai konvencijai par klimata pārmaiņām pievienotā Kioto protokola Dohas grozījuma stāšanos spēkā, OV C 432, 14.12.2020., 1. lpp.
[16] Komisijas Regula (ES) Nr. 389/2013 (2013. gada 2. maijs), ar ko izveido Savienības reģistru saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK un Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmumu Nr. 280/3004/EK un Lēmumu Nr. 406/2009/EK un atceļ Komisijas Regulu (ES) Nr. 920/2010 un Regulu (ES) Nr. 1193/2011, OV L 122, 3.5.2013., 190. lpp.
[17] Nolīgums starp Eiropas Savienību un Šveices Konfederāciju par siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu sasaisti, OV L 322, 7.12.2017., 3. lpp.
[18] Komisijas Deleģētā regula (ES) 2019/1122 (2019. gada 12. marts), ar ko attiecībā uz Savienības reģistra darbību papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, OV L 177, 2.7.2019., 3. lpp.

stacionārajām iekārtām noteiktās maksimālās robežvērtības un aviācijas kvotu daudzums, kas laists apgrozībā[19] katrā trešā posma gadā.

1. tabula. ES ETS trešā posma (2013–2020) ES ETS maksimālā robežvērtība

Gads	Gada maksimālā robežvērtība (stacionārām iekārtām)	Gadā apgrozībā laistās aviācijas kvotas[20]
2013	2 084 301 856	32 455 296
2014	2 046 037 610	41 866 834
2015	2 007 773 364	50 669 024
2016	1 969 509 118	38 879 316
2017	1 931 244 873	38 711 651
2018	1 892 980 627	38 909 585
2019	1 854 716 381	38 830 950
2020	1 816 452 135	42 803 537

2020. gada 1. februārī stājās spēkā Līgums par Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības[21]. ES ETS direktīva attiecās uz Apvienoto Karalisti līdz 2020. gada 31. decembrim, un saskaņā ar Protokolu par Īriju un Ziemeļīriju[22] uz elektroenerģijas ražošanu, kas notiek Ziemeļīrijā, arī turpmāk attiecas ES ETS ar attiecīgajām tiesībām un pienākumiem.

Komisija reaģēja uz šīm izmaiņām un 2020. gada 16. novembrī pieņēma lēmumu[23] par pielāgoto visai ES paredzēto kvotu daudzumu. Atjauninātās maksimālās robežvērtības (ko piemēro no 2008.–2012. gada pamatperioda) noteikšanā tika ņemtas vērā vienīgi emisijas, ko

[19] Kopš 2013. gada apgrozībā laisto aviācijas kvotu skaitu nosaka augšupēja pieeja, kurā par pamatu izmanto bez maksas iedalāmās kvotas (ko nosaka pēc operatora darbībai EEZ piemērotās darbību līmeņatzīmes). Pēc tam izsolīto kvotu skaitu atvasina pēc principa, ka bez maksas būtu jāiedala 85 % (šai daļā ir iekļauta arī īpaša rezerve, no kuras piešķir kvotas ātri augošiem gaisakuģu operatoriem un jaunām iekārtām) no kopskaita. Atlikušos 15 % veido izsolēs gūtais apjoms.

[20] Aktualizētie rādītāji papildus bez maksas iedalītajiem un izsolītajiem apjomiem ietver arī starptautisko kredītu apmaiņu pret ES ETS kvotām.

[21] Līgums par Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības un Eiropas Atomenerģijas kopienas, OV L 29, 31.1.2020., 7. lpp.

[22] OV L 29 (kā norādīts iepriekš)

[23] Komisijas Lēmums (ES) 2020/1722 (2020. gada 16. novembris) par Savienības kvotu kopapjomu, kas piešķirams ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā attiecībā uz 2021. gadu, OV L 386, 16.11.2020., 26. lpp.

rada elektroenerģijas ražošana Ziemeļīrijā, un aprēķinot maksimālās robežvērtības samazinājumu proporcionāli AK emisijām, kuras vairs netika uzskaitītas[24].

1. attēlā kopsavilkuma veidā ir attēlots maksimālās robežvērtības samazinājums pēc lineārā samazinājuma koeficienta palielināšanas līdz 2,2 % no 2021. gada. Tajā arī atainota kvotu ieskaitīšana tirgus stabilitātes rezervē (TSR) un iemaksu TSR atlikšana uz perioda beigām (sk. 3.2.2. nodaļu). Ar pārtraukto līniju veidotie stabiņi aptuveni attēlo lielākā 2030. gada emisiju samazināšanas mērķrādītāja ietekmi saskaņā ar Komisijas 2021. gada 14. jūlija ierosinājumu Eiropas zaļā kursa īstenošanas priekšlikumu kopumā.

[24] Komisijas Lēmumā (ES) 2020/1722 2021. gadam noteiktā maksimālā robežvērtība neietver to kvotu daudzumu, kas jāizdod saskaņā ar ES ETS direktīvas II nodaļu attiecībā uz gaisakuģu operatoriem. Šis daudzums ir iegūts ar augšupēju pieeju, kura sākas ar kvotu bezmaksas iedali aviācijai, kā paskaidrots Paziņojumā par Savienības kvotu kopapjomu 2021. gadam un tirgus stabilitātes rezervi ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas satvarā, OV C 428I, 11.12.2020., 1. lpp.

1. attēls. Maksimālās robežvērtības samazinājums, piemērojot 2,2 % lineāro samazinājuma koeficientu no 2021. gada[25]

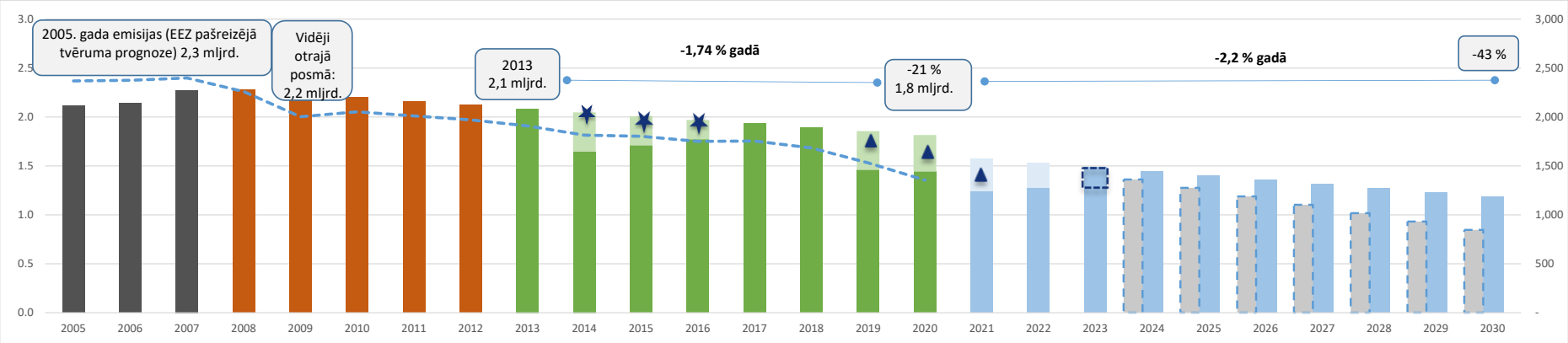

★ Atliktās kvotas (kopā 900 miljoni)

▲ Kvotu ieskaitīšana tirgus stabilitātes rezervē

▭ Kvotu ieskaitīšana tirgus stabilitātes rezervē vai atskaitīšana no tās atkarībā no pārpalikuma tirgū

[25] Ceturtajam posmam noteiktā maksimālā robežvērtība atspoguļo Komisijas Lēmumā (ES) 2020/1722 publicēto ES ETS kopējo kvotu daudzumu pēc *Brexit*.

3.1.2. Kvotu bezmaksas iedale

Lai gan principā kopš trešā posma 57 % no kvotu kopējā apjoma tiek iedalīti izsoles veidā, ievērojams kvotu apjoms tiek iedalīts bez maksas, lai novērstu oglekļa emisiju pārvirzes risku (kad darbība tiek pārcelta uz trešām valstīm ar mazāk prasīgu klimata politiku attiecībā uz SEG emisijām, kas var izraisīt emisiju apjoma vispārēju palielināšanos). Elektroenerģijas ražošanas nozare nebija tiesīga saņemt bezmaksas kvotas, un bezmaksas iedale balstījās uz snieguma līmeņatzīmēm, kuru mērķis bija stimulēt SEG emisiju samazināšanu un palielināt inovāciju.

Trešā posma sākumā ES ETS tika izveidota jaunu iekārtu rezerve (*NER*), lai nodrošinātu papildu kvotu bezmaksas iedali jaunām rūpnieciskām iekārtām un iekārtām, kas būtiski palielina jaudu, apmērā, kas pielīdzināms 5 % no visa šā perioda kvotu apjoma. Nozares un apakšnozares, kuras tika uzskatītas par tādām, kas ir pakļautas būtiskam oglekļa emisiju pārvirzes riskam, un tādējādi saņēma lielāku bezmaksas kvotu daļu, bija iekļautas oglekļa emisiju pārvirzes sarakstā[26]. Tā kā pieprasījums pēc bezmaksas kvotām pārsniedza pieejamo piedāvājumu, visām iekārtām iedalāmo kvotu daudzums tika samazināts par vienādu procentuālo daļu, piemērojot starpnozaru korekcijas koeficientu [27], kas 2017. gadā tika pārskatīts[28]. Starpnozaru korekcijas koeficienta vērtības ir norādītas šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 3. papildinājuma 3.1. tabulā.

Jaunu iekārtu rezervē pēc 300 miljonu kvotu atskaitīšanas programmai *NER300*, ar ko atbalsta inovācijas, sākotnēji bija 480,2 miljoni kvotu (sk. 3.1.5. nodaļu). 2021. gada jūnijā bija rezervēti 178,3 miljoni kvotu 1392 iekārtām uz visu trešā posma īstenošanas laiku. Tādējādi rezervē palika 301,9 miljoni kvotu. No šīs summas 200 miljoni kvotu tiks iekļautas rezervē ceturtajam posmam, un pārējais tiks iekļauts TSR.

2021. gada jūnijā bez maksas iedalāmo kvotu skaits, kas sākotnēji bija apstiprināts trešajam posmam, ir samazināts par aptuveni 585 miljoniem kvotu (no 6,5 miljardiem), jo iekārtas tika slēgtas vai tika samazināta to ražotā produkcija vai to ražošanas jauda. 2. tabulā ir sniegts kopsavilkums par kvotu bezmaksas iedali ražošanas nozarē trešajā posmā.

[26] Komisijas Lēmums 2014/746/ES (2014. gada 27. oktobris), ar ko atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai 2003/87/EK 2015.–2019. gada periodam nosaka sarakstu ar nozarēm un apakšnozarēm, kurās pastāv būtisks oglekļa dioksīda emisiju pārvirzes risks, OV L 308, 29.10.2014., 114. lpp.

[27] Komisijas Lēmums 2013/448/ES (2013. gada 5. septembris) par valstu īstenošanas pasākumiem attiecībā uz bezmaksas siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu pagaidu piešķiršanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/87/EK 11. panta 3. punktu, OV L 240, 7.9.2013., 27. lpp.

[28] Komisijas Lēmums 2017/126/ES (2017. gada 24. janvāris), ar ko groza Lēmumu 2013/448/ES attiecībā uz vienota starpnozaru korekcijas koeficienta noteikšanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/87/EK 10.a pantu, OV L 19, 25.1.2017., 93. lpp.

2. tabula. Ražošanas nozarē iedalītās bezmaksas kvotas, no 2013. gada janvāra līdz 2021. gada jūnijam (miljonos) [29]

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kvotu bezmaksas iedale[30] (ES27 + AK + Islande, Lihtenšteina un Norvēģija)	903,0	874,8	847,6	821,3	796,2	771,9	748,1[31]	724,8
Kvotas, kas iedalītas no jaunu iekārtu rezerves (investīcijas jaunās nozarēs un jaudas palielināšana)	11,7	15,2	18,9	22,8	24,6	26,9	29,1	28,9
Bezmaksas kvotas, kas nav iedalītas tāpēc, ka tika pārtraukta vai mainīta ražošana vai ražošanas jauda	41,9	61,3	74,0	76,5	79,9	85,1	80,3	85,9

Kaut arī 2021. gadā joprojām var iesūtīt paziņojumus no iesaistītajām valstīm par kvotu bezmaksas iedales izmaiņām attiecībā uz trešā posma pēdējo gadu, par lielāko daļu izmaiņu jau ir ziņots. Tāpēc var secināt, ka 3. posma beigās bija aptuveni:

- 1821 iekārta no 11 646, kuru ekspluatācija tika pārtraukta vai kurām tika veikti fiziski pārveidojumi, kas to jaudu samazināja zem robežvērtības, izraisot to SEG atļaujas atsaukšanu;
- 505 jaunas iekārtas;
- 887 ievērojami jaudas palielinājumi;
- 378 ievērojami jaudas samazinājumi;
- 2985 iekārtas, kuru darbība tika daļēji pārtraukta;
- 1434 iekārtas, kuru darbība tika atjaunota pēc tās daļējas pārtraukšanas.

Neiedalītās kvotas no darbības pārtraukšanas, darbības daļējas pārtraukšanas vai ievērojamas jaudas samazināšanas gadījumiem (kā noteikts ES ETS direktīvas 10.a panta 19. punktā un

[29] Iepriekšējos ziņojumos par oglekļa tirgus darbību izmantoto datu pamatā bija iesaistīto valstu paziņojumi, ko tās iesniedza līdz katra gada jūnija beigām, savukārt šī un iepriekšējā gada ziņojumos par oglekļa tirgus darbību izmantoto datu pamatā bija ES reģistra dati attiecīgi 2021. un 2020. gada 30. jūnijā. Šī jaunā pieeja tika izvēlēta, lai precīzāk atspoguļotu kvotu iedalīšanu brīdī, kad tās faktiski tiek iedalītas un reģistrētas reģistrā.

[30] Sākotnējās iedales apjoms pirms starpnozaru korekcijas koeficienta piemērošanas.

[31] Kvotu iedale AK (pavisam 48,0 miljoni kvotu par 2019. gadu), kas 2019. gadā tika apturēta sakarā ar aizsardzības pasākumiem ES ETS vidiskās integritātes aizsardzībai gadījumos, kad ES tiesību aktus pārtrauc piemērot attiecībā uz dalībvalsti, kas izstājas no ES, 2020. gadā tika atsākta.

10.a panta 20. punktā) tiks iekļautas TSR saskaņā ar Lēmuma (ES) 2015/1814 (TSR lēmuma)[32] 1. panta 3. punktu tāpat kā neiedalītās kvotas no *NER*.

Lai novērstu oglekļa emisiju pārvirzes risku, kvotu bezmaksas iedale turpinās ceturtajā posmā, balstoties uz atjauninātām līmeņatzīmju vērtībām, kas iegūtas, par pamatu ņemot 10 % ES visefektīvāko iekārtu sniegumu. Pēc politiskās vienošanās, kas 2017. gada novembrī tika panākta par pārskatīto ES ETS direktīvu, Komisija pieņēma tiesību aktu par kvotu bezmaksas iedales ražošanai īstenošanu ceturtajā posmā. Pieņemtie tiesību akti ir uzskaitīti šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 4. papildinājuma 4.1. tabulā.

3.1.3. Kvotu izsolīšana

Sākot ar trešo posmu, izsole ir kvotu iedales primārā metode ES ETS un veido 57 % no kvotu kopējā apjoma. Izsoles reglamentē Komisijas Regula (ES) 1031/2010[33] (Izsoļu regula), kurā ir noteikts laika grafiks, administrēšana un citi aspekti attiecībā uz to, kā būtu jānotiek izsolēm, lai nodrošinātu atklātu, pārredzamu, saskaņotu un nediskriminējošu izsolīšanas procesu.

Trešajā posmā izsoles notika šādās izsoles platformās:

- *European Energy Exchange AG* (*EEX*), kas kā kopējā izsoles platforma nodrošina izsoles 25 dalībvalstīm, kuras piedalās kopīgajā iepirkuma procedūrā. Tā organizē izsoles arī Polijai (kas izvēlējās nepiedalīties kopīgajā iepirkuma procedūrā, bet vēl nav nozīmējusi savu izsoles platformu), kā arī kopš 2019. gada jūnija Islandei, Lihtenšteinai un Norvēģijai (pēc tam, kad tika grozīts EEZ līgums, lai ļautu Islandei, Lihtenšteinai un Norvēģijai piedalīties kopējās izsoles platformas kopīgajā iepirkumā);
- *EEX*, kas darbojas kā Vācijas atsevišķā izsoles platforma;
- *ICE Futures Europe* (*ICE*), kas darbojās kā AK atsevišķā izsoles platforma līdz 2020. gada beigām.

EEX tika atkārtoti iecelta kā kopējā izsoles platforma no 2021. gada bez lielām izmaiņām attiecībā uz dalību izsolēs.

Trešajā posmā tika sarīkotas vairāk nekā 1800 izsoles, un 2021. gada 30. jūnijā šis skaitlis krietni pārsniedza 1900. 3. tabulā ir sniegts pārskats par to, cik daudz kvotu[34] *EEX* un *ICE*

[32] Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums (ES) 2015/1814 (2015. gada 6. oktobris) par Savienības siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas tirgus stabilitātes rezerves izveidi un darbību un ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, OV L 264, 6.10.2015., 1. lpp.

[33] Komisijas Regula (ES) Nr. 1031/2010 (2010. gada 12. novembris) par siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju kvotu izsoļu laika grafiku, administrēšanu un citiem aspektiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā, OV L 302, 18.11.2010., 1. lpp.

[34] Vispārīgo kvotu daudzums ir noteikts, ņemot vērā Lēmumu Nr. 1359/2013/ES. Aviācijas kvotu daudzums ir noteikts, ņemot vērā Lēmumu Nr. 377/2013/ES un Regulu (ES) Nr. 421/2014.

platformās izsolīja līdz 2021. gada 30. jūnijam; pārskatā iekļautas arī vispārīgo kvotu agrīnās izsoles[35].

3. tabula. No 2012. gada janvāra līdz 2021. gada 30. jūnijam izsolīto trešā posma kvotu kopējais daudzums[36]

Gads	Vispārīgās kvotas	Aviācijas kvotas
2012	89 701 500	2 500 000
2013	808 146 500	0
2014	528 399 500	9 278 000
2015	632 725 500	16 390 500
2016	715 289 500	5 997 500
2017	951 195 500	4 730 500
2018	915 750 000	5 601 500
2019	588 540 000	5 502 500
2020	778 505 000	7 505 000
2021 (līdz 2021. gada 30. jūnijam)	308 326 000	1 343 000

Avots: *EEX*

Kad 2019. gada janvārī sāka darboties TSR, tā ievērojami samazināja piedāvāto izsolāmo kvotu apjomu. Izsoles visumā noritēja sekmīgi, un izsoļu līdzsvara cenas bija cieši pietuvinātas sekundārā tirgus cenām.

Trešajā posmā kopumā 15 izsoles (no vairāk nekā 1800) tika atceltas saskaņā ar attiecīgajiem Izsoļu regulas noteikumiem vai nu tādēļ, ka netika sasniegta rezerves cena, vai tādēļ, ka izsolē kopējais solījuma apjoms bija mazāks par izsolīto apjomu. 2. attēls ir sniegts pārskats par izsoļu līdzsvara cenām ES oglekļa tirgū kopš 2013. gada.

[35] Trešā posma kvotu agrīnās izsoles notika 2012. gadā sakarā ar elektroenerģijas nozarē plaši izplatīto komercpraksi elektroenerģiju pārdot uz priekšu un visu nepieciešamo (tostarp kvotas) iegādāties laikā, kad pārdod saražoto jaudu.

[36] Tabulā ir norādīti izsolītie apjomi ES27, AK un Islandei, Lihtenšteinai un Norvēģijai (izņemot par 2021. gadu, kas neietver datus par AK).

2. attēls. Vispārīgo kvotu izsoļu līdzsvara cenas laikā no 2013. gada janvāra līdz 2021. gada 30. jūnijam

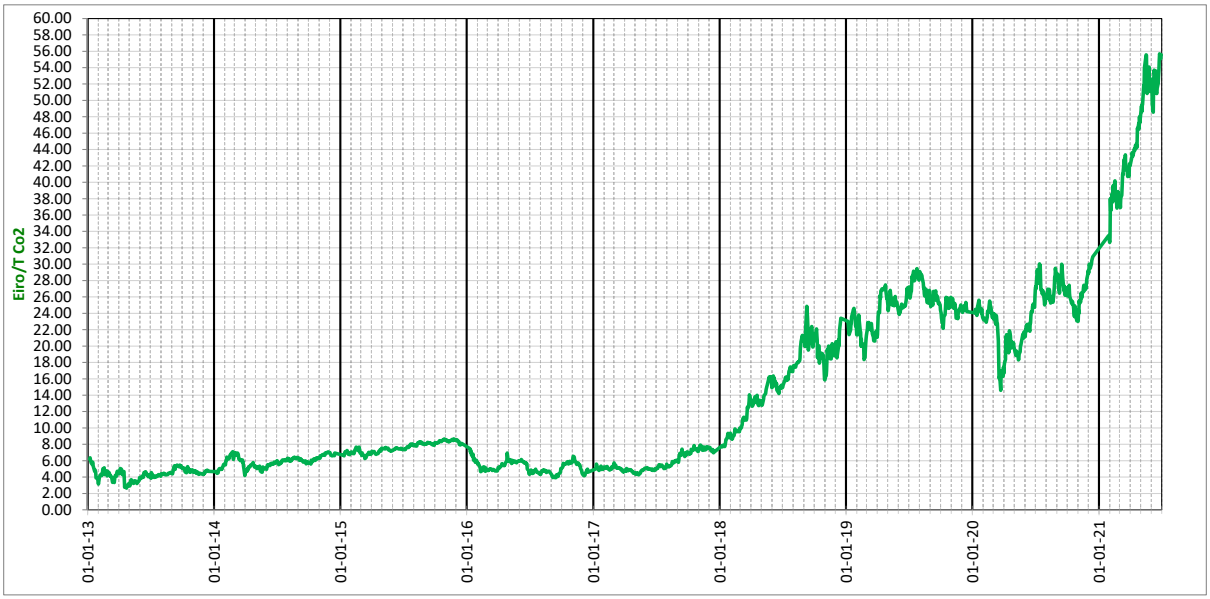

Avots: *EEX*.

Trešajā posmā veikto vispārīgo kvotu izsoļu dalībnieku skaits ir norādīts šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 5. papildinājumā. Izsoles platformas īpašās tīmekļa vietnēs operatīvi publicē detalizētu izklāstu par katras izsoles rezultātiem. Sīkāka informācija par izsoļu norisi, tostarp dalību, seguma koeficientu un cenām, ir sniegta Komisijas tīmekļa vietnē publicētajos iesaistīto valstu ziņojumos[37].

Kopējie dalībvalstu, AK un Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas radītie ieņēmumi no izsolēm trešajā posmā pārsniedza 68 miljardus EUR (sk. 5.1., 5.2. un 5.3. tabulu ziņojumam pievienotajā dienestu darba dokumentā)[38]. 2020. gadā vien izsolēs kopā gūtie ieņēmumi pārsniedza 19 miljardus EUR, savukārt 2021. gada pirmajā pusē — 13,9 miljardus EUR. ES ETS direktīvā ir noteikts, ka vismaz 50 % no saviem izsoļu ieņēmumiem, tai skaitā visi ieņēmumi no kvotām, kas sadalītas solidaritātes un izaugsmes mērķiem, un visi ieņēmumi no kvotām, kas piešķirtas aviācijai[39], dalībvalstīm būtu jāizmanto ar klimatu un enerģiju saistītiem mērķiem.

Saskaņā ar informāciju, ko dalībvalstis iesniegušas Komisijai, tiek lēsts, ka 2020. gadā aptuveni 72 % izsoļu ieņēmumu tika izmantoti ar klimatu un enerģiju saistītiem mērķiem un aptuveni 75 % (56,5 miljardi EUR) no visiem ieņēmumiem visā trešajā posmā. Lai gan neliela šīs summas daļa (aptuveni 3 % no kopējiem ieņēmumiem kopš 2013. gada) tika iztērēta starptautiskā līmenī, lielākā daļa izsoļu ieņēmumu trešajā posmā tika iztērēti ar klimatu un enerģiju saistītiem vietējiem mērķiem (galvenokārt atjaunīgajai enerģijai,

[37] Izsoles ES ETS
[38] Šie skaitļi ietver kvotas, kas izsolītas Inovāciju fondam un Modernizācijas fondam.
[39] ES ETS direktīvas 3.d panta 4. punkts.

energoefektivitātei un pētniecībai un izstrādei). Praksē dalībvalstu izdevumi ar klimatu un enerģiju saistītiem mērķiem ir lielāki nekā to izsoļu ieņēmumi.[40]

3.1.4. Atkāpe no prasības pilnīgi visas kvotas iegūt izsolēs attiecībā uz elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanu

Trešajā posmā ES ETS direktīvas 10.c pantā bija paredzēta atkāpe no parastās kārtības, kas nosaka kvotu ieguvi izsoļu veidā, lai vairākās dalībvalstīs, kurās ir zemāki ienākumi, sekmētu investīcijas elektroenerģijas nozares modernizācijā[41]. Saskaņā ar 10.c pantu iedalītās bezmaksas kvotas tika atskaitītas no to kvotu skaita, kuras dalībvalsts citādi būtu izsolījusi. Tā kā kvotu bezmaksas iedale elektroenerģijas ražotājiem saskaņā ar 10.c pantu ietvēra valsts atbalstu, valstu shēmas, kas bija izveidotas 10.c panta atkāpes īstenošanai, saņēma atļauju saskaņā ar valsts atbalsta noteikumiem, un tām piemēroja Valsts atbalsta pamatnostādņu[42] prasības.

Kā liecina ziņojumi, no 2009. līdz 2020. gadam 10.c pantā paredzētā investīciju atbalsta kopējā vērtība pārsniedza 13,1 miljardu EUR. Kā redzams 3. attēlā, 83 % no šīs summas bija paredzēti tam, lai atjauninātu un modernizētu infrastruktūru (galvenokārt, lai modernizētu elektrostacijas, kas kā kurināmo izmanto akmeņogles un gāzi, un lai modernizētu elektrotīklus un siltumtīklus). Pārējās investīcijas tika veiktas energoresursu struktūras diversifikācijā un tīro tehnoloģiju izstrādē.

3. attēls. 10.c pantā paredzētā atbalsta kopējais apjoms pēc investīciju veida, 2013.–2019. g.

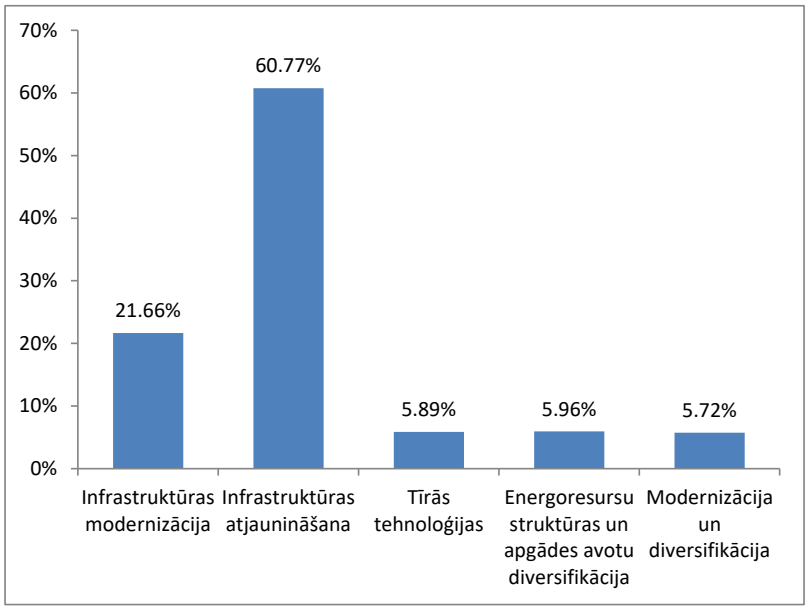

Avots: Klimata politikas ĢD.

[40] Detalizēta informācija par izsoļu ieņēmumu izlietojumu ir pieejama ES 2021. gada klimatrīcības progresa ziņojumā, COM(2021) 960.

[41] Tiesības piemērot šo 10.c pantu atkāpi bija Bulgārijai, Čehijai, Igaunijai, Kiprai, Latvijai, Lietuvai, Maltai, Polijai, Rumānijai un Ungārijai. Malta un Latvija nolēma to trešajā posmā neizmantot.

[42] Pamatnostādnes par atsevišķiem valsts atbalsta pasākumiem saistībā ar siltumnīcefekta gāzu emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu pēc 2012. gada, OV C 158, 5.6.2012., 4. lpp.

4. attēlā ir parādīts 2013.–2019. gadam iedalīto 10.c panta kvotu daudzums sadalījumā pa ES dalībvalstīm (2020. gadā kvotas netika iedalītas).

4. attēls. Kvotas, kas iedalītas bez maksas saskaņā ar 10.c pantu, 2013.–2019. gads[43]

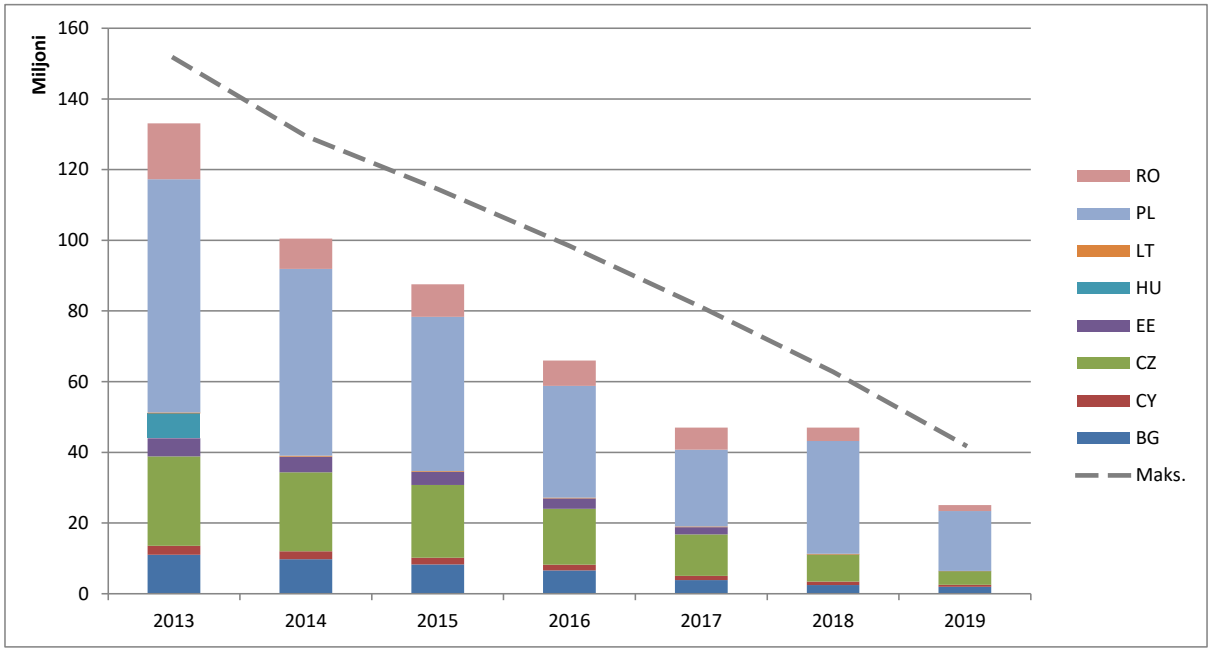

Avots: Klimata politikas ĢD.

Šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 6. papildinājuma 6.1. tabulā ir norādīts to kvotu skaits, ko atbilstīgās dalībvalstis trešajā posmā bez maksas iedalīja elektroenerģijas ražotājiem. Šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 6. papildinājuma 6.2. tabulā ir norādīts saskaņā ar 10.c pantu vienā gadā maksimāli iedalāmais kvotu skaits.

10.c panta kvotas, kas trešajā posmā palika neiedalītas, var vai nu izsolīt, vai arī atbilstīgi ES ETS direktīvas noteikumiem iedalīt ceturtajā posmā saskaņā ar 10.c pantu veiktajām investīcijām, kas atlasītas konkursa kārtībā, vai arī ieskaitīt Modernizācijas fondā. 5. attēlā ir parādīts, cik lielā mērā ir iedalītas, izsolītas vai pārvirzītas uz ceturto posmu kvotas, kas paredzētas 10.c pantā katram trešā posma gadam.

[43] 4. attēlā norādītajā 10.c panta kvotu skaitā var būt iekļautas kvotas, kas attiecībā uz iepriekšējiem gadiem izdotas ar kavēšanos. Attiecīgais katrā gadā iedalītais daudzums ir norādīts *EUTL*.

5. attēls. 10.c panta pārpalikušo kvotu (iedalīto, izsolīto vai pārvirzīto uz ceturto posmu) sadalījums [44]

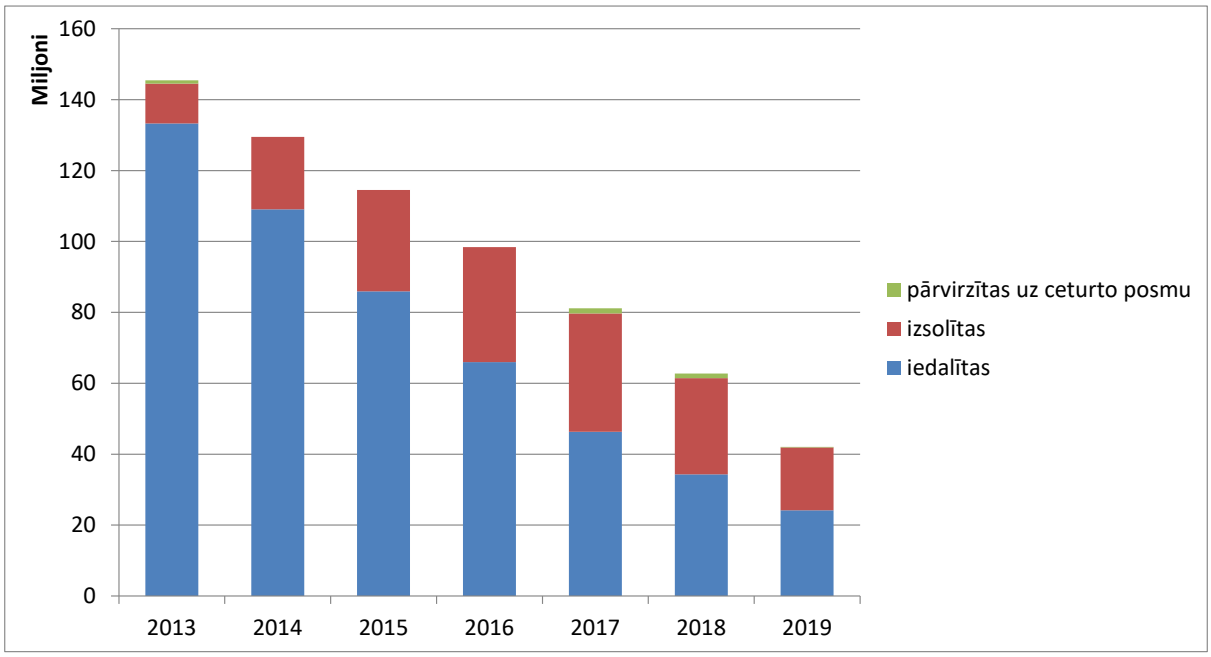

Avots: Klimata politikas ĢD.

Kopumā laikposmā no 2013. līdz 2019. gadam tika iedalīti aptuveni 74 % pieejamo 10.c panta kvotu. Lielākā daļa atlikušo kvotu tika izsolīta, un tikai maza daļa (aptuveni 0,5 %) tika pārvirzīta uz ceturto posmu. To neiedalīto kvotu skaits, kuras dalībvalstis ir izsolījušas (vai kuras ir plānots izsolīt) saskaņā ar 10.c pantā noteikto atkāpi trešajā posmā, ir norādīts pievienotā dienestu darba dokumenta 6. papildinājuma 6.3. tabulā.

Ceturtajā posmā joprojām ir pieejama kvotu pagaidu bezmaksas iedale saskaņā ar ES ETS direktīvas 10.c pantu, taču ar stingrākiem pārredzamības noteikumiem un iespēju atbilstīgajām dalībvalstīm pilnībā vai daļēji izmantot tām iedalītās kvotas saskaņā ar 10.c pantu, lai atbalstītu investīcijas Modernizācijas fonda ietvaros. Bulgārija, Rumānija un Ungārija izvēlējās turpināt piemērot 10.c pantu ceturtajā posmā[45] un pašlaik strādā pie valstu nolikumiem šā noteikuma īstenošanai. Šie nolikumi Komisijai būs jāapstiprina saskaņā ar noteikumiem par valsts atbalstu[46]. Citas atbilstīgās dalībvalstis[47] izvēlējās izsolīt savas ceturtā

[44] 5. attēlā ir parādīti apjomi, kas ir jāizsola saskaņā ar 2021. gada izsoļu kalendāru. Kvotas, ko pārcēla no 2013. gada uz ceturto posmu (912 630), sākotnēji bija paredzēts iedalīt piecām iekārtām Ungārijā, kuras 2014. gadā tika atzītas par tādām, kas nevar pretendēt uz kvotu iedali. 2019. gada 27. septembrī saskaņā ar pārskatītās ES ETS direktīvas 10.c panta 5. punktu un 10.d panta 4. punktu Ungārija informēja Komisiju par savu nodomu izmantot visas 912 630 10.c panta kvotas, kas nebija tikušas iedalītas līdz 2020. gadam, 10.c pantā noteiktās atkāpes īstenošanai ceturtajā posmā.

[45] Saskaņā ar 10.c panta 2. punktu līdz 2019. gada 30. jūnijam ikvienai dalībvalstij, kas bija nodomājusi ceturtajā posmā izmantot izvēles pagaidu bezmaksas kvotas nolūkā modernizēt enerģētikas nozari, sabiedriskai apspriešanai bija jāpublicē sīki izstrādāts valsts nolikums un/vai atbalstāmo mazo projektu saraksts. To izdarīja tikai Bulgārija, Ungārija un Rumānija. Kā norādīts 10.c panta 5. punktā, dalībvalstis līdz 2019. gada 30. septembrim varēja izlemt neiedalītās bezmaksas kvotas no trešā posma izmantot izvēles pagaidu bezmaksas kvotām ceturtajā posmā vai izsolīt šīs kvotas (sk. šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 6. papildinājuma 6.3. tabulu).

[46] Pamatnostādnes par atsevišķiem valsts atbalsta pasākumiem saistībā ar siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu pēc 2021. gada, OV C 317, 25.9.2020., 5. lpp.

posma kvotas vai arī tās ieskaitīt Modernizācijas fondā. Šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 6. papildinājuma 6.4. tabulā ir norādīts to ceturtā posma kvotu skaits, ko paredzēts izmantot saskaņā ar 10.c pantā noteikto atkāpi, ieskaitīt Modernizācijas fondā vai izsolīt.

3.1.5. Programma NER300

Trešajā posmā programma *NER300* bija liela mēroga finansēšanas programma, kas paredzēta inovatīvu mazoglekļa enerģijas demonstrējuma projektu finansēšanai. Tās mērķis bija demonstrēt videi drošu oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas tehnoloģiju un inovatīvu atjaunīgās enerģijas tehnoloģiju izmantošanu komerciālā mērogā Eiropas Savienībā. Programmu *NER300* finansēja, monetizējot 300 miljonus kvotu no jaunu iekārtu rezerves (*NER*). Līdzekļi tika piešķirti projektiem, ko atlasīja divos uzaicinājumos iesniegt priekšlikumus (2012. gada decembrī un 2014. gada jūlijā).

Kopumā *NER300* atbalsts tika piešķirts 38 atjaunīgās enerģijas projektiem un vienam oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas projektam 20 dalībvalstīs par kopējo summu 2,1 miljards EUR. Līdz 2021. gada 30. jūnijam darbu bija sākuši astoņi projekti: bioenerģijas projekts *Verbiostraw* Vācijā, sauszemes vējparka projekts *Windpark Handalm* Austrijā, atkrastes vējparka projekti *Veja Mate* un *Nordsee One* Vācijā, viedtīkla projekts *Puglia Active Network* Itālijā, peldoši atkrastes vējparka projekti *Vertimed* Francijā un *Windfloat* Portugālē, kā arī koncentrētās saules enerģijas projekts *Minos* Grieķijā. Tika uzskatīts, ka divi projekti — bioenerģijas projekts *BEST* Itālijā un sauszemes vējparka projekts *Windpark Blaiken* Zviedrijā — ir pabeigti[48].

Vēl nobeiguma stadijā ir sagatavošanas darbi četriem projektiem, kas tika atlasīti pēc otrā uzaicinājuma iesniegt priekšlikumus. Tomēr Covid-19 pandēmijas dēļ to darbības sākšanas datumi ir tikuši mainīti[49]. Ņemot vērā grūtības iegūt līdzfinansējumu saskaņā ar *NER300* prasībām apvienojumā ar sarežģīto ekonomisko un politisko kontekstu, 23 projektiem neizdevās piesaistīt pietiekamu papildu finansiālo atbalstu un tos no programmas atsauca, tādējādi citām vajadzībām atbrīvojot līdzekļus par kopējo summu gandrīz 1,5 miljardi EUR.

2017. gadā ar grozīto *NER300* lēmumu[50] tika atļauts pirmajā uzaicinājumā iesniegt priekšlikumus atceltajiem projektiem neiztērētos līdzekļus (708,7 miljonus EUR) reinvestēt projektos, ko atbalstīja ar esošajiem finanšu instrumentiem — *InnovFin* enerģijas demonstrējuma projektos un Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta parāda instrumentā. Abus minētos instrumentus pārvaldīja Eiropas Investīciju banka. Šie projekti un ar tiem saistītās investīciju plūsmas veiksmīgi pierāda, ka ieviestais finansējuma

[47] Ceturtajā posmā tiesības piemērot 10.c pantā noteikto atkāpi ir Bulgārijai, Čehijai, Horvātijai, Igaunijai, Latvijai, Lietuvai, Polijai, Rumānijai, Slovākijai un Ungārijai.
[48] Darbībā esoši projekti darbojas un tiek īstenoti, savukārt pabeigtu projektu darbība ir beigusies.
[49] Komisijas Īstenošanas lēmums C(2021)1712, ar ko groza Īstenošanas lēmumus C(2012)9432 un C(2014)4493 par noteiktiem projektiem, ko finansē ar programmu *NER300*, jo īpaši projektiem, kurus skārusi Covid-19 pandēmija.
[50] Komisijas Lēmums (ES) 2017/2172 (2017. gada 20. novembris), ar ko Lēmumu 2010/670/ES groza attiecībā uz to, kā izlietojami neizmaksātie ieņēmumi no pirmā uzaicinājuma iesniegt priekšlikumus, OV L 306, 22.11.2017., 24. lpp.

apvienošanas mehānisms darbojas efektīvi. Plānots, ka *NER300* neizmaksātie līdzekļi pilnā mērā tiks iedalīti līdz 2022. gada beigām.

Atlikušie neiztērētie līdzekļi no otrās uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus kārtas tiks novirzīti Inovāciju fondā. Līdz šim uz Inovāciju fondu ir pārvirzīti 746,6 miljoni EUR.

Plašāka informācija par *NER300* ir sniegta šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 7. papildinājumā.

3.1.6. Inovāciju fonds

ES ETS Inovāciju fondā laikposmam no 2020. līdz 2030. gadam ir apvienoti gandrīz 20 miljardi EUR[51], kas tiks iegūti no 450 miljonu kvotu izsolīšanas. Tas šo fondu padara par vienu no lielākajām programmām pasaulē, un tā mērķis ir finansēt novatorisku mazoglekļa tehnoloģiju un rūpniecisku risinājumu komerciālu demonstrēšanu nolūkā dekarbonizēt Eiropas energoietilpīgās nozares, saistībā ar inovatīviem atjaunojamajiem energoresursiem, enerģijas uzglabāšanu un oglekļa uztveršanu, izmantošanu un uzglabāšanu.

Komisija 2020. gadā kopā ar Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūru Inovāciju fonda satvarā izsludināja pirmos uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus. Šie uzaicinājumi izraisīja lielu interesi no visu lielumu uzņēmumiem, kuri meklē finansējumu saviem inovatīvajiem tīro tehnoloģiju projektiem, no daudzām dažādām nozarēm un no visām dalībvalstīm, kā arī Islandes un Norvēģijas. Liela mēroga projektiem domātajā uzaicinājumā[52] 70 visaugstāk novērtēto projektu pieteicēji (no 311 pieteikumiem) tika aicināti līdz 2021. gada 23. jūnijam iesniegt pilnu priekšlikumu otrajai kārtai. Tika saņemti 66 pilni priekšlikumi ar kopējo pieprasīto atbalsta summu aptuveni 6 miljardu EUR apmērā iepretim šajā uzaicinājumā pieejamajam kopējam finansējuma apjomam 1 miljarda EUR apmērā. Izvērtēšanas rezultāti būs pieejami 2021. gada ceturtajā ceturksnī.

Uzaicinājums iesniegt priekšlikumus par maza mēroga projektiem[53] noslēdzās 2021. gada 10. martā, un tika saņemti 232 priekšlikumi. Finansējums tika piešķirts 32 maza mēroga projektiem, kuru pieteicēji tika aicināti iesaistīties dotācijas sagatavošanas posmā 2021. gada jūlijā par kopējo finansējuma apjomu 118 miljoni EUR. Atbalstu saņēmušie projekti atrodas 12 dalībvalstīs, kā arī Islandē un Norvēģijā, un ar tiem tiks samazinātas SEG emisijas gan enerģētikas, gan ražošanas nozarēs.

Projektu izstrādes atbalstam Inovāciju fonda satvarā tika atlasīti 15 liela mēroga projekti par kopējo summu 4 miljoni EUR.

[51] Summa ir atkarīga no oglekļa cenas; šeit izmantotā oglekļa cena ir 40 EUR. Priekšlikumu kopumā Eiropas zaļā kursa īstenošanai Komisija ierosinājusi būtiski palielināt Inovāciju fonda līdzekļu apjomu.
[52] Inovāciju fonds: uzaicinājums iesniegt priekšlikumus par liela mēroga projektiem.
[53] Inovāciju fonds: uzaicinājums iesniegt priekšlikumus par maza mēroga projektiem.

3.1.7. Modernizācijas fonds

Modernizācijas fonds ir nozīmīgs ES ETS finansēšanas instruments, kas izveidots nolūkā atbalstīt dekarbonizāciju Centrāleiropas un Austrumeiropas dalībvalstīs[54]. Tajā ir apvienoti aptuveni 25 miljardi EUR[55], kas tiks iegūti, ceturtajā posmā izsolot vairāk nekā 643 miljonus kvotu[56].

Modernizācijas fonds sāka darboties 2021. gada janvārī. Pirmajā pusgada izmaksas ciklā Ungārijā, Polijā un Čehijā tika apstiprinātas sešas daudzgadu shēmas par kopējo summu 304 miljoni EUR. Šīs shēmas ietvēra investīcijas atjaunīgajā enerģijā, energoefektivitātē, viedtīklos un elektroenerģijas tīklu un energokopienu attīstībā.

Kopējais kvotu skaits katrai atbalsta saņēmējai dalībvalstij ceturtajā posmā ir norādīts šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 7. papildinājuma 7.3. tabulā.

3.1.8. Netiešo oglekļa izmaksu kompensācija

Papildus kvotu bezmaksas iedalei, kas sedz tiešās emisijas, dalībvalstis var piešķirt valsts atbalstu, lai dažām elektroietilpīgām nozarēm kompensētu oglekļa izmaksas, ko rada netiešās emisijas, t. i., izmaksas, kas radušās augstāku elektroenerģijas cenu dēļ saistībā ar to, ka elektroenerģijas ražotāji kvotu iepirkšanas izmaksas nodod patērētājiem. Lai nodrošinātu, ka netiešās oglekļa izmaksas tiek kompensētas visās dalībvalstīs vienādi un līdz minimumam samazinātu konkurences kropļojumus iekšējā tirgū, Komisija pieņēma ES ETS valsts atbalsta pamatnostādnes. Šo pamatnostādņu pirmais izdevums attiecās uz netiešajām izmaksām, kas bija radušās laikposmā no 2013. līdz 2020. gadam[57]. Pēc tam tās pārskatīja, lai aptvertu laikposmu no 2021. līdz 2030. gadam[58].

Šajā ziņojumā ir izklāstīti pamatnostādņu pirmajā izdevumā dotie dati par dalībvalstu izdevumiem 2020. gadā par netiešajām izmaksām, kas radušās 2019. gadā. Dati attiecībā uz kompensāciju par netiešajām izmaksām, kas radušās 2020. gadā, vēl nav pieejami. Dalībvalstīm, kuras izvēlēsies sākt vai turpināt kompensēt netiešās izmaksas, kas radīsies 2021. gadā un pēc tam, saskaņā ar pārskatītajām pamatnostādnēm ir jāpaziņo Komisijai par savām shēmām.

Arvien vairāk dalībvalstu ir sākušas kompensēt netiešās izmaksas. Līdz šim Komisija ir apstiprinājusi 16 shēmas 15 dalībvalstīs. 2020. gadā netiešo izmaksu kompensāciju pirmo reizi sāka Polija un Rumānija. Komisija 2020. gada novembrī apstiprināja jaunu Čehijas

[54] Atbalsta saņēmējas dalībvalstis ir Bulgārija, Čehija, Horvātija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Polija, Rumānija, Slovākija un Ungārija.

[55] Summa ir atkarīga no oglekļa cenas; šeit izmantotā oglekļa cena ir 40 EUR. Priekšlikumu kopumā Eiropas zaļā kursa īstenošanai Komisija ierosina palielināt Modernizācijas fonda līdzekļu apjomu par papildu 2,5 % no maksimālās robežvērtības.

[56] Šī summa ietver pārskaitījumus Modernizācijas fondā, ko dalībvalstis veikušas no kvotu kopumiem, kuri noteikti ES ETS direktīvas 10. panta 2.b punktā un 10.c pantā. Modernizācijas fonda līdzekļu sākotnējais apjoms atbilst teju 276 miljoniem kvotu (sk. šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 7. papildinājuma 7.3. tabulu).

[57] Pamatnostādnes par atsevišķiem valsts atbalsta pasākumiem saistībā ar siltumnīcefekta gāzu emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu pēc 2012. gada, OV C 158, 5.6.2012., 4. lpp.

[58] Pamatnostādnes par atsevišķiem valsts atbalsta pasākumiem saistībā ar siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu pēc 2021. gada, OV C 317, 25.9.2020., 5. lpp.

shēmu[59] un 2021. gada jūlijā — jaunu Itālijas shēmu[60]. Gan Čehija, gan Itālija sāks kompensēt netiešās izmaksas 2021. gadā (attiecībā uz izmaksām, kas radušās 2020. gadā).

ES ETS direktīva nosaka, ka trijos mēnešos pēc katra gada beigām dalībvalstis, kas ieviesušas netiešo izmaksu kompensēšanas shēmu, viegli pieejamā formā dara sabiedrībai pieejamu informāciju par kopējo sniegtās kompensācijas summu, kā arī tās sadalījumu pa attiecīgajām nozarēm un apakšnozarēm, kas saņem atbalstu. 4. tabulā ir sniegts kopsavilkums par dalībvalstu publicētajiem datiem par 2020. gadā izmaksātajām kompensācijām par netiešajām izmaksām, kas radušās 2019. gadā. Tās ir salīdzinātas ar ieņēmumiem no izsolēm 2019. gadā.

4. tabula. ES dalībvalstu un AK 2020. gadā izmaksātās kompensācijas par netiešajām oglekļa izmaksām[61]

Dalībvalsts	2020. gadā izmaksātā kompensācija par netiešajām izmaksām, kas radušās 2019. gadā (miljonos EUR)	Saņēmēju (iekārtu) skaits	Ieņēmumi no izsolēm 2019. gadā (izņemot aviācijas kvotas, miljonos EUR)	Netiešo izmaksu kompensēšanai izlietotā izsoļu ieņēmumu daļa (procentos)
DE	546	902	3146,1	17,4 %
BE (FL)	89,4	108	353,5	30,9 %
BE (WL)	20	31		
NL	110,1	93	435,6	25,3 %
EL	42,2	48	503,3	8,3 %
LT	0,66	1	83,7	0,7 %
SK	4	10	244,4	4,1 %
FR	266,4	302	711,6	37,4 %
FI	74,6	61	217,4	34,3 %
ES	61	204	1225,2	5,0 %
LU	10,6	4	16,8	63,0 %
PL	76,6 (340,9 PLN)	25	2545,9	3%
RO	—	44	747,9	—
AK	57,25 (50,9 GBP)	61	—	—

Kopējā netiešo izmaksu kompensācijas summa, ko 2020. gadā izmaksāja 13 ES dalībvalstis par izmaksām, kuras radās 2019. gadā, bija vismaz 1358 miljoni EUR — vairāk nekā divas reizes vairāk par summu, kas tika izmaksāta 2019. gadā (par izmaksām, kuras radās 2018. gadā). Šis ievērojamais palielinājums galvenokārt bija saistīts ar oglekļa cenu

[59] SA.58608
[60] SA.60787
[61] Komisija no Rumānijas nesaņēma pilnīgus datus par netiešo izmaksu kompensāciju. Attiecībā uz AK ieņēmumi no izsolēm nav iekļauti, jo 2019. gadā AK kvotu izsolīšanu neveica saskaņā ar aizsardzības pasākumiem, kas tika pieņemti ES ETS vidiskās integritātes aizsardzībai gadījumos, kad ES tiesību aktus pārtrauc piemērot attiecībā uz dalībvalsti, kas izstājas no ES.

palielināšanos. Lielākajai daļai shēmu nav fiksēta budžeta, un kompensācija tiek piešķirta par faktiskajām netiešajām izmaksām. Turklāt saskaņā ar formulu, kas pamatnostādnēs par valsts atbalstu noteikta kompensācijas aprēķināšanai, izmaksātās kompensācijas aprēķinos dalībvalstīm ir jāizmanto t-1 gada vidējā kvotu nākotnes darījumu cena. Tas nozīmē, ka 2019. gadā radušos netiešo izmaksu kompensācijas aprēķinam tika izmantotas 2018. gada nākotnes cenas. Laikā no 2018. līdz 2019. gadam oglekļa cena, ko izmantoja kā pamatu kompensācijas noteikšanai, palielinājās no aptuveni 6 EUR līdz aptuveni 16 EUR.

Vienā no ES ETS direktīvas pārredzamības noteikumiem ir paredzēts, ka dalībvalstīm, kas vairāk nekā 25 % no izsoļu ieņēmumiem jebkurā gadā tērē netiešo izmaksu kompensēšanai, ir jāpublicē ziņojums, kurā izklāstīti šā apjoma pārsniegšanas iemesli. 2020. gadā vismaz piecas dalībvalstis pārsniedza 25 % ierobežojumu, savukārt 2019. gadā to nebija izdarījusi neviena dalībvalsts. Turklāt ievērojami palielinājās kompensācijas kopsummas vidējais rādītājs, salīdzinot ar kopējiem ieņēmumiem no izsolēm: līdz 13,7 % 2020. gadā, salīdzinot ar 7,9 % 2019. gadā.

Oglekļa cenām augot, palielinās gan ieņēmumi no izsolēm, gan netiešo izmaksu kompensācija, tāpēc relatīvajai daļai būtu jāsaglabājas līdzīgai. Tomēr 2019. gadā augstākas oglekļa cenas neizraisīja lielākus ieņēmumus no izsolēm, jo tas bija pirmais gads, kurā TSR samazināja izsolīto kvotu apjomu. 2019. gadā tika izsolīts aptuveni par 30 % mazāk kvotu nekā 2018. gadā. Tāpēc, salīdzinot netiešās izmaksas, kas radās 2019. un 2018. gadā (kompensācija izmaksāta attiecīgi 2020. un 2019. gadā), ir svarīgi ņemt vērā to, ka kompensācijas summu noteikšanai tika izmantotas oglekļa nākotnes cenas. Tā kā vidējā t-1 cena palielinās vairāk nekā ieņēmumi no izsolēm, palielinājās arī relatīvā kompensācijas daļa attiecībā pret ieņēmumiem no izsolēm.

Izsoļu ieņēmumu samazināšanās ir galvenais iemesls, uz ko norāda dalībvalstis, skaidrojot, kāpēc 2020. gadā netiešo oglekļa izmaksu kompensēšanai izmantota lielāka izsoļu ieņēmumu daļa. Salīdzinot izsoļu ieņēmumus 10 dalībvalstīs, kuras piešķīra kompensāciju gan 2019., gan 2020. gadā (par izmaksām, kas radās attiecīgi 2018. un 2019. gadā), redzams, ka ieņēmumi samazinājušies par aptuveni 4,2 %, jo TSR samazināja izsolāmo kvotu apjomu. Cits iemesls ir tas, ka dažām dalībvalstīm ir relatīvi liela elektroietilpīgu nozaru daļa, tāpēc arī relatīvi liela netiešo izmaksu kompensācijas summa. Tā kā šīs nozares nav tieši CO_2 emisijas avoti, tās nav iesaistītas izsoļu ieņēmumu pārdalē starp dalībvalstīm, kuras pamatā ir emisijas pagātnē. Visbeidzot, dalībvalstīm ar vēsturiski zemu emisiju līmeni, kuru energoresursu struktūra ir ar relatīvi mazu oglekļa radīšanas apjomu, ir tendence uzrādīt relatīvi augstu izsoļu ieņēmumu daļu, ko izmanto netiešo izmaksu kompensēšanai.

Tāpēc var secināt, ka lielākas kompensācijas summas 2020. gadā ir saistītas ar oglekļa cenu palielināšanos. Kompensācijas daļas palielināšanos var skaidrot ar to, ka kompensācijas noteikšanai izmantoja oglekļa nākotnes cenu, un to, ka samazinājās izsoļu ieņēmumi, jo TSR samazināja izsolāmo kvotu apjomu.

3.1.9. Starptautiskie kredīti

Trešajā posmā ES ETS dalībnieki varēja izmantot starptautiskos kredītus no Kioto protokola tīras attīstības mehānisma un kopīgas īstenošanas, lai izpildītu daļu no savām ES ETS saistībām. Šie kredīti ir finanšu instrumenti — katrs no tiem ir līdzvērtīgs tonnai CO_2, kura piesaistīta no atmosfēras vai kura netiek emitēta emisiju samazināšanas projekta rezultātā. Dalībnieki, ievērojot kvalitatīvus un kvantitatīvus standartus, starptautiskos kredītus varēja izmantot līdz 2020. gada atbilstības cikla beigām[62]. Kredītus nenodeva tieši, bet gan apmainīja pret ES ETS kvotām.

Trešā posma sākumā tirgus analītiķi lēsa, ka otrajā un trešajā posmā (2008–2020) izmantoto starptautisko kredītu daudzums būs aptuveni 1,6 miljardi kredītu. Līdz 2021. gada 1. maijam[63] izmantoto vai apmainīto starptautisko kredītu kopējais daudzums bija 1,57 miljardi, kas ir vairāk nekā 98 % no aplēstā maksimuma. Trešajā posmā apmainīto starptautisko kredītu kopskaits sasniedza tikai aptuveni 506 miljonus.

Pilnu pārskatu par starptautisko kredītu nodošanu un apmaiņu skatiet šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 8. papildinājuma 8.1., 8.2. un 8.3. tabulā.

Saskaņā ar ES ETS direktīvas noteikumiem, sākot ar 2021. gada atbilstības ciklu, starptautiskos kredītus vairs neizmantos ES ETS atbilstības vajadzībām. Šādi nodrošina vietējo emisiju samazināšanu, aizsargājot sistēmas vidisko integritāti, un pārmērīga piedāvājuma samazināšanu, saglabājot tā izmaksu efektivitāti.

3.2. Pieprasījums: no apgrozības izņemtās kvotas

3.2.1. Emisiju samazināšana

Kopš trešā posma sākuma 2013. gadā emisijas no stacionārajām iekārtām (elektrostacijām un rūpnieciskajām iekārtām), uz kurām attiecas ES ETS, ir samazinājušās gandrīz par 29 %, palīdzot sasniegt kopējo samazinājumu 43 % līmenī kopš sistēmas izveides 2005. gadā.

ES reģistra informācija liecina, ka 2020. gadā stacionāro iekārtu verificēto emisiju apjoms sasniedza 1,355 miljonus tonnu CO_2 ekvivalenta, kas ir samazinājums par 11,4 %, salīdzinot ar 2019. gada datiem. Kā parādīts

[62] Tīras attīstības mehānisms un kopīgas īstenošanas projekti rada Kioto oglekļa kredītus: attiecīgi sertificētas emisijas samazināšanas vienības un emisijas samazināšanas vienības.
[63] Starptautisko kredītu apmaiņu bija iespējams veikt līdz 2021. gada aprīļa beigām, t. i., līdz 2020. gada atbilstības cikla beigām.

5. tabulā, šo emisiju samazinājumu galvenokārt noteica elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošana, jo šajā jomā emisijas samazinājās par gandrīz 15 % salīdzinājumā ar 2019. gadu; tas atspoguļo gan mazāku elektroenerģijas patēriņu Covid-19 pandēmijas dēļ, gan iepriekš novērotās dekarbonizācijas tendences. Tās ietver gan pāreju no elektroenerģijas ražošanas ar akmeņoglēm uz elektroenerģijas ražošanu ar dabasgāzi, gan fosilo kurināmo aizstāšanu ar atjaunojamajiem energoresursiem. Emisijas no rūpnieciskajām iekārtām samazinājās par 7 %, kas bija lielākais atsevišķais samazinājums kopš trešā posma sākuma, savukārt pandēmijas dēļ ES27 IKP samazinājās par 6 %.

5. tabula. Verificētās stacionāro iekārtu emisijas (miljonos tonnu CO_2 ekvivalenta)[64]

Gads	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Verificētās kopējās emisijas	1904	1867	1908	1814	1803	1751	1755	1683	1530	1355
Izmaiņas salīdzinājumā ar x-1		-2,0 %	2,2 %	-4,9 %	-0,6 %	-2,9 %	0,2 %	-4,1 %	-9,1 %	-11,4 %
Verificētās emisijas, ko rada elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošana	1261	1254	1191	1100	1091	1046	1036	964	822	696
Izmaiņas salīdzinājumā ar x-1		-0,5 %	-5,0 %	-7,7 %	-0,8 %	-4,1 %	-1,0 %	-7,0 %	-14,7 %	-15,3 %
Verificētās emisijas, ko rada rūpnieciskās iekārtas	643	613	717	714	712	704	719	719	708	659
Izmaiņas salīdzinājumā ar x-1		-4,7 %	17,0 %	-0,4 %	-0,3 %	-1,1 %	2,0 %	0,1 %	-1,6 %	-7,0 %
Faktiskais IKP pieauguma temps ES27 + AK	1,8 %	-0,4 %	0,3 %	1,8 %	2,3 %	2,0 %	2,6 %	2,0 %	1,6 %	-6 %[65]

Avots: *EUTL*, *Eurostat* paziņotie IKP dati (tabulas kods: tec00115, skatīta 2021. gada jūlijā). Par verificētajām aviācijas emisijām ir ziņots atsevišķi 4. nodaļā.

[64] Dati par ES27 + AK + Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju. Kategorizācija elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanā un rūpniecībā, kas izmantota 7. tabulā, atbilst *NACE* klasifikācijai, pamatojoties uz valstu īstenošanas pasākumiem, par kuriem dalībvalstis iesniedza informāciju 2020. gadā saskaņā ar ES ETS direktīvas 11. pantu.

[65] Šī procentuālā vērtība atspoguļo tikai IKP pieauguma tempu ES27, jo ES27 + AK dati par 2020. gadu nav pieejami. Pārējās pieauguma tempa vērtības līdz 2019. gadam atspoguļo ES27 + AK datus.

Mazāks emisiju apjoms 2020. gadā, kas atspoguļoja arī Covid-19 pandēmijas ietekmi, samazināja kvotu pieprasījumu, kas ietekmēja kvotu kopējo pārpalikumu ES oglekļa tirgū, izraisot nelielu palielinājumu, salīdzinot ar 2019. gadu (sk. 3.2.2. nodaļu).

Kā redzams 6. attēlā, trešajā posmā vissvarīgākie enerģijas avoti bija akmeņogles, lignīts (un pusbitumenogles) un dabasgāze. Šīs trīs grupas kopā katru gadu veido aptuveni 75 % no fosilo kurināmo emisijām, taču akmeņogļu daļa nepārprotami samazinās, savukārt dabasgāzes daļa palielinās. Tas bija izteiktāk vērojams 2019. un 2020. gadā — šajos divos gados emisijas no akmeņoglēm veidoja tikai 16 % no emisiju kopējā apjoma (samazinājums, salīdzinot ar 29 % 2013. gadā), 2020. gadā emisijas no dabasgāzes veidoja 35 % (palielinājums, salīdzinot ar 24 % 2013. gadā), savukārt emisijas no lignīta nedaudz samazinājās zem maksimuma (27 %) 2014. gadā līdz 23 % 2020. gadā. Līdzīgi kā iepriekšējos gados trešā posma pēdējā gadā citi nozīmīgi enerģijas avoti galvenokārt ietvēra naftas pārstrādes deggāzi (un citas pārstrādes procesos iegūtas gāzes) un citus fosilo kurināmo veidus, kas veidoja attiecīgi 8,4 % un 6,8 % no kopējā ziņotā sadedzināšanas emisiju apjoma.

6. attēls. To emisiju daļa pēc kurināmā veida (% no kopējā emisiju apjoma ES ETS; ja kurināmā apjoms nekad nepārsniedza 3 % no kopējā apjoma, apzīmējumi nav norādīti), [*] kas neietilpst citos norādītajos kurināmā veidos[66]

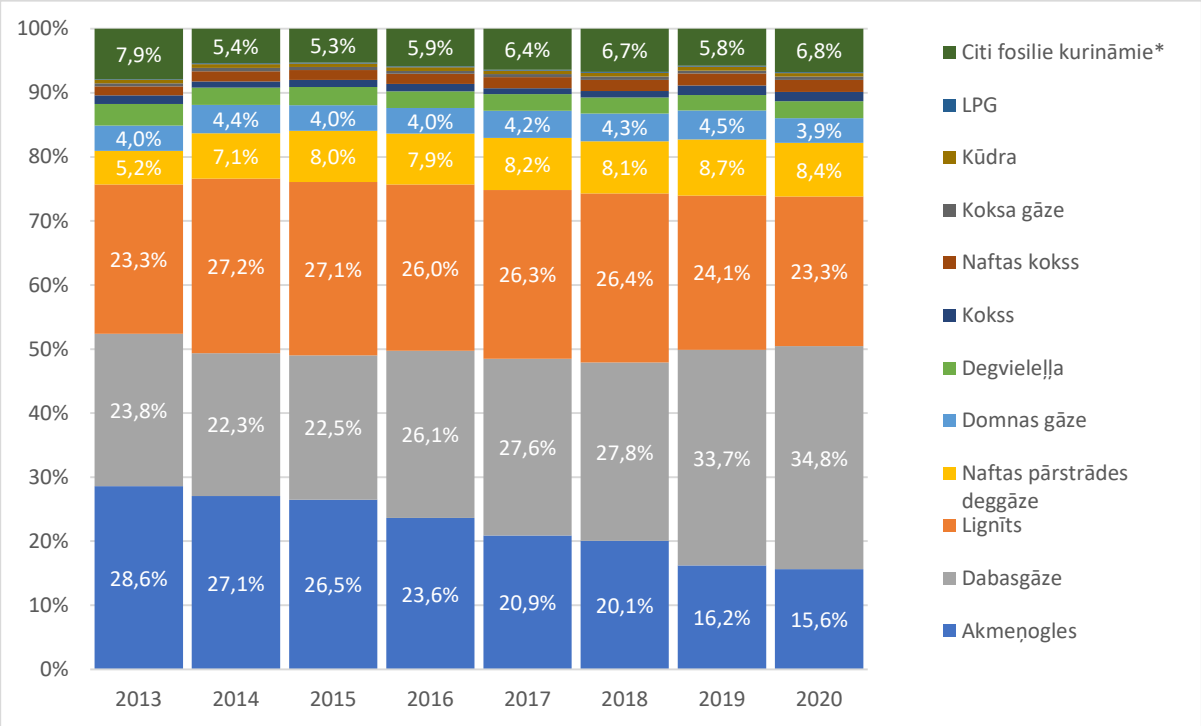

Saskaņā ar datiem no 2021. gadā iesniegtajiem dalībvalstu 21. panta ziņojumiem[67] to no biomasas iegūto emisiju apjoms, kuru faktors ir nulle, samazinājās no 150 miljoniem tonnu

[66] Par AK ir iekļauti dati līdz 2019. gadam. Par 2020. gadu ir iekļauti tikai dati par Ziemeļīriju. AK 2021. gadā neiesniedza 21. panta ziņojumu.
[67] AK 2021. gadā neiesniedza 21. panta ziņojumu.

2019. gadā līdz 142 miljoniem tonnu 2020. gadā, sasniedzot aptuveni tādu līmeni, kāds bija 2018. gadā.
Tika ziņots, ka 2163 iekārtās no 9623 tiek izmantota biomasa (22,5 % no visām iekārtām, par kurām jāziņo ES ETS sistēmā). Kopējais biomasas emisiju apjoms 2020. gadā ir aptuveni desmit reizes mazāks par emisiju apjomu no fosilajiem kurināmajiem ES ETS nozarēs. Emisijas no biomasas, kuru faktors nav nulle, joprojām ir minimāls — aptuveni 0,9 miljoni tonnu CO_2 ekvivalenta, un tās veido mazāk par 0,1 % no kopējā emisiju apjoma ES ETS sistēmā.

No 2022. gada 1. janvāra ES ETS emisijām no biomasas, kuru faktors ir nulle, tiks piemēroti jauni ilgtspējas un SEG emisiju samazināšanas kritēriji, kas noteikti Direktīvā 2018/2001 (Atjaunojamo energoresursu direktīvā)[68]. Šādi ES ETS tiks stiprināti pašreizējie kritēriji par biokurināmo un bioloģisko šķidro kurināmo un tiks iekļauti jauni kritēriji attiecībā uz cieto un gāzveida biomasu. 7. atēlā ir izdalītas A, B, un C kategorijas iekārtas[69] un parādītas emisijas no biomasas, par ko ziņots trešajā posmā. Tajā nav iekļauta absorbcijas fāze un emisiju neto vērtība.

7. attēls. Emisijas no biomasas, kuru faktors nav nulle, ES ETS trešajā posmā (2013–2020) (miljoni tonnu CO_2 ekvivalenta)[70]

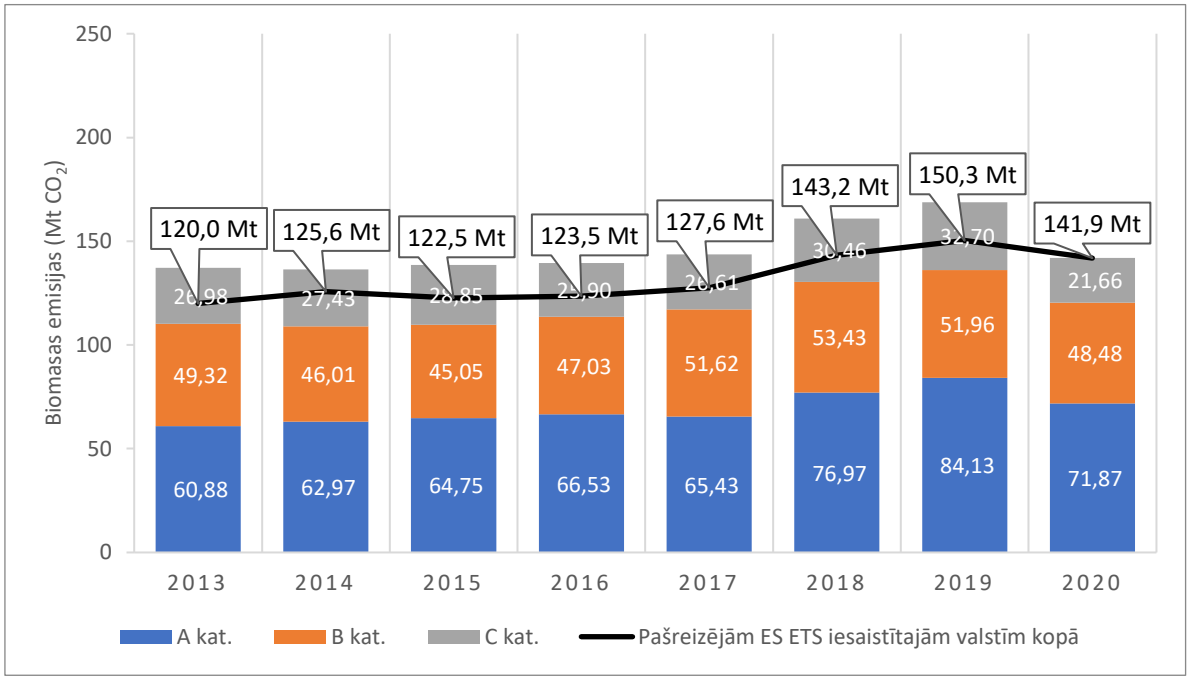

[68] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/2001 (2018. gada 11. decembris) par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu, OV L 328, 21.12.2018., 82. lpp.
[69] C kategorijā ietilpst iekārtas, kas emitē vairāk nekā 500 000 tonnu CO_2 ekvivalenta gadā, B kategorijā — iekārtas, kas emitē no 50 000 līdz 500 000 tonnu CO_2 ekvivalenta gadā, bet A kategorijā — iekārtas, kas emitē mazāk nekā 50 000 tonnu CO_2 ekvivalenta gadā. Iekārtas ar zemu emisiju līmeni ir A kategorijas iekārtu apakšgrupa, kuras iekārtas emitē mazāk nekā 25 000 tonnu CO_2 ekvivalenta gadā.
[70] Tabulā ir iekļauti dati par AK līdz 2019. gadam (ieskaitot). Līnija apzīmē kopējo biomasas emisiju apjomu pašreizējā ES ETS piemērošanas jomā, savukārt stabiņu informācija ietver datus par AK. Iezīmēs norādītās kopsummas ietver pašreizējo ES ETS piemērošanas jomu, bet neietver datus par AK.

Trešajā posmā stacionāro iekārtu radīto verificēto neoglekļa emisiju sadalījums pēc SEG veida (N_2O un perfluorogļūdeņraži) ir sniegts šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 9. papildinājuma 9.1. tabulā.

2020. gadā brīvprātīgi tika anulētas 92 812 kvotas. Kopumā trešajā posmā līdz 2021. gada jūnija beigām tika reģistrētas 498 435 brīvprātīgi anulētas kvotas. Trešajā posmā lielāko daļu kvotu anulēja kontu turētāji Vācijas, Zviedrijas, Norvēģijas, Nīderlandes un Apvienotās Karalistes reģistros.

3.2.2. Piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvarošana

Trešā posma sākumā ES ETS bija liela strukturālā nelīdzsvarotība starp kvotu piedāvājumu un pieprasījumu — 2,1 miljarda kvotu apmērā. Lai novērstu šo nelīdzsvarotību, Komisija īstermiņa pasākuma veidā 2014. gadā atlika 900 miljonu 2014., 2015. un 2016. gada kvotu izsolīšanu uz 2019. un 2020. gadu un kā ilgtermiņa risinājumu 2015. gadā izveidoja TSR[71]. TSR pielāgo izsolīto apjomu atbilstoši iepriekš definētā apgrozībā esošo kvotu kopskaita (*TNAC*) robežvērtībām, lai oglekļa tirgu uzturētu līdzsvarā.

Laikā no 2018. līdz 2019. gadam, kad sāka darboties TSR, pārpalikums ievērojami samazinājās — no 1,65 miljardiem kvotu uz aptuveni 1,385 miljardiem kvotu. 2020. gadā zemā pieprasījuma dēļ pārpalikums palielinājās līdz 1,579 miljardiem kvotu. Paredzams, ka 2020. gada papildu pārpalikums tiks izlietots nākamo divu līdz četru gadu laikā. 8. attēlā ir atspoguļots, kā mainījies pārpalikums Eiropas oglekļa tirgū līdz 2020. gadam.

8. attēls. ES ETS trešā posma (2013–2020) kvotu pārpalikums

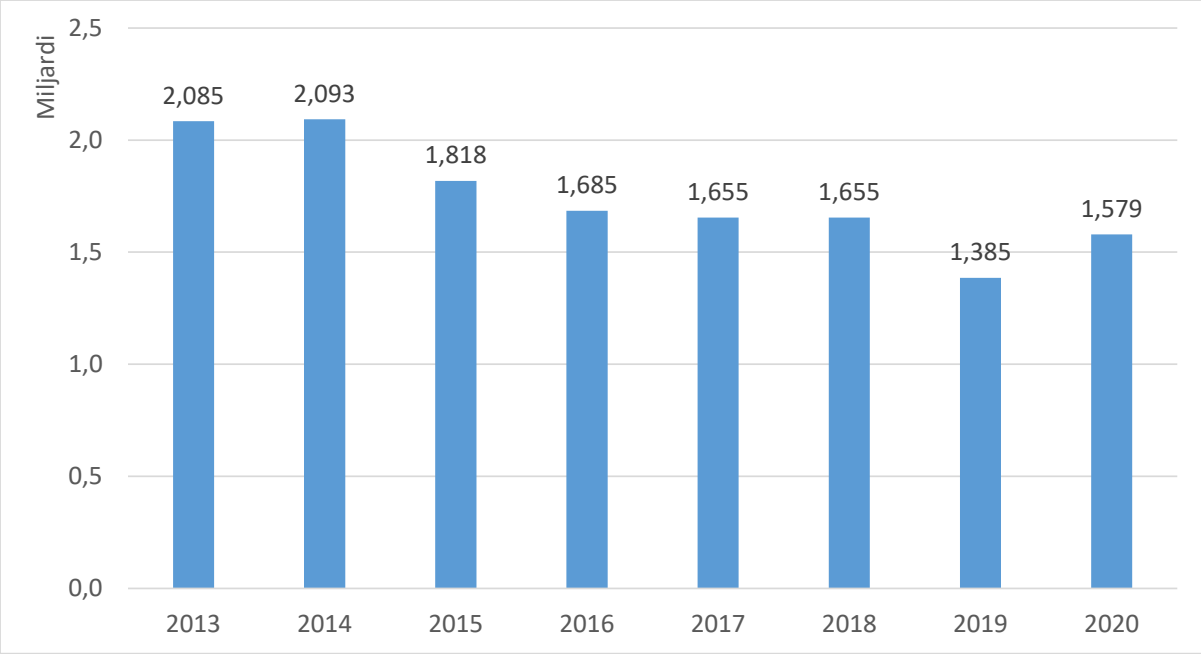

[71] Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums (ES) 2015/1814 (2015. gada 6. oktobris) par Savienības siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas tirgus stabilitātes rezerves izveidi un darbību un ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, OV L 264, 9.10.2015., 1. lpp.

Avots: Klimata politikas ĢD.

2018. gadā pārskatot ES ETS[72], tika būtiski mainīta TSR darbība, kā tas redzams šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 10. papildinājuma 10.1. attēlā.

Šajā ziņojumā ir konsolidēti piedāvājuma un pieprasījuma rādītāji, ko publicē saskaņā ar ziņošanas pienākumiem, kuri izriet no ES ETS direktīvas un tās īstenošanas noteikumiem. 9. attēlā ir atspoguļota kumulatīvā piedāvājuma un pieprasījuma struktūra 2020. gadā. Attiecīgie dati tika publicēti arī Komisijas paziņojumā par *TNAC* TSR vajadzībām.[73]

9. attēls. Kumulatīvais piedāvājums un pieprasījums ES ETS sistēmā 2020. gada beigās

Piedāvājums (kumulatīvais, miljardi) **Pieprasījums** (kumulatīvais, miljardi)

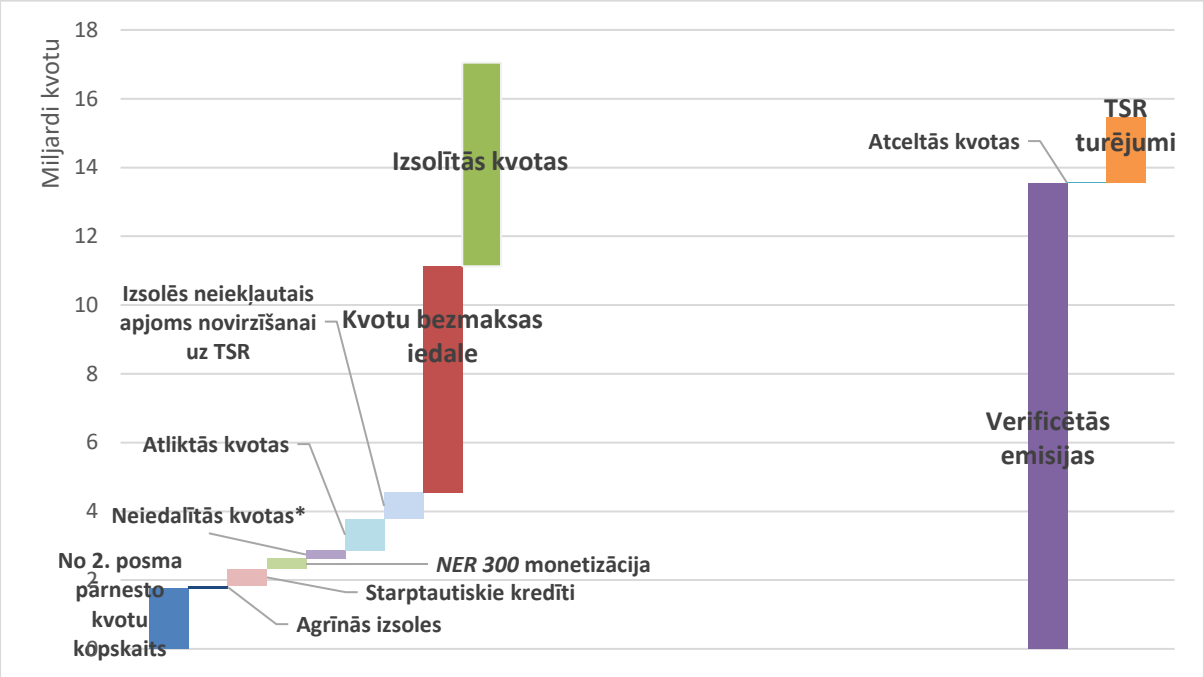

Avots: Klimata politikas ĢD (*Šā ziņojuma pabeigšanas brīdī vēl nebija pieejami galīgie dati par iekārtām neiedalītajām kvotām saskaņā ar Direktīvas 2003/87/EK 10.a panta 7. punktu un iekārtām neiedalītajām kvotām minētās direktīvas 10.a panta 19. un 20. punkta piemērošanas dēļ.)

Gatavojoties TSR darbības sākšanai 2019. gadā, Komisija, sākot ar 2017. gada maija vidu, regulāri publicēja *TNAC* par iepriekšējo gadu[74]. 2021. gada maijā tika publicēta piektā *TNAC* publikācija, kurā norādītais skaits bija 1 578 772 426 kvotas[75]. Arī šoreiz pēc publikācijas turpināsies kvotu iekļaušana TSR, samazinot 2021. un 2022. gadā izsolāmos apjomus.

[72] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/410 (2018. gada 14. marts), ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, lai sekmētu emisiju izmaksefektīvu samazināšanu un investīcijas mazoglekļa risinājumos, un Lēmumu (ES) 2015/1814, OV L 76, 19.3.2018., 3. lpp.
[73] C(2021) 3266 final
[74] C(2017) 3228 final
[75] C(2021) 3266 final

Ņemot vērā ES ETS darbību 2020. un 2021. gadā, *TNAC* un pārskatītos tiesību aktus, izsolāmie apjomi 2021. gadā tika samazināti gandrīz par 40 %, sasniedzot gandrīz 320 miljonus kvotu. Līdzīgi tiks samazināts arī 2022. gadā izsolāmais apjoms. Šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 10. papildinājuma 10.1. tabulā ir sniegta informācija par dalībvalstu ieguldījumu TSR no tās darbības sākšanas 2019. gadā līdz 2021. gada beigām.

2021. gadā Komisija veica pirmo TSR pārskatīšanu[76], kas bija daļa no plašākas ES ETS stiprināšanas iniciatīvas[77]. Tajā tika secināts, ka TSR efektīvi pilda tās uzdevumu samazināt kvotu pārpalikumu un stabilizēt ES oglekļa tirgu, pat Covid-19 pandēmijas laikā.

TSR sāk novērst 2019. gada vēsturisko nelīdzsvarotību, kā rezultātā rezervē uzņemts gandrīz 1 miljards kvotu. Tas ietver šādas korekcijas: 264 miljonu kvotu izņemšanu no izsolāmajiem apjomiem 2019. gadā, 397 miljonu kvotu izņemšanu no izsolāmajiem apjomiem 2019. un 2020. gadā un plānotu vairāk nekā 300 miljonu kvotu izņemšanu no izsolāmajiem apjomiem 2020. un 2021. gadā; katrā gadījumā tās veido 24 % no iepriekšējā gada pārpalikuma. Tā kā Covid-19 krīzes dēļ emisiju apjoms 2020. gadā bija mazāks, 2021. un 2022. gadā TSR tiks uzņemts lielāks apjoms kvotu (379 miljoni).

Paredzams, ka uzņemšana TSR turpmākajos gados turpinās samazināt izsoļu piedāvājumu, pārpalikumam saglabājoties virs augšējās robežvērtības un Covid-19 pandēmijas sekām turpinot ietekmēt pieprasījumu. Tādējādi TSR turpinās risināt vēsturisko nelīdzsvarotību, kas ES oglekļa tirgū izveidojās otrajā un trešajā posmā, vienlaikus reaģējot uz pandēmijas izraisītā pieprasījuma satricinājuma ietekmi.

4. AVIĀCIJA

Aviācijas nozare ir iekļauta ES ETS kopš 2012. gada. Sākotnējie tiesību akti attiecās uz visiem izejošajiem un ienākošajiem lidojumiem EEZ. Tomēr ES uz laiku ierobežoja ETS saistības, tās piemērojot visu valstu aviokompāniju lidojumiem EEZ, lai atbalstītu Starptautiskās Civilās aviācijas organizācijas (*ICAO*) globālā tirgus pasākuma izstrādi, kura nolūks ir samazināt aviācijas emisijas.

2016. gada oktobrī *ICAO* asambleja vienojās saistībā ar rezolūciju par *CORSIA*, kurai ir jāsāk darboties 2021. gadā. *CORSIA* ir oglekļa emisiju izlīdzināšanas shēma, kuras mērķis ir stabilizēt starptautiskās aviācijas radītās emisijas, noturot tās noteiktā līmenī, izmantojot starptautisko kredītu pirkšanu un anulēšanu. Ņemot vērā šo vienošanos, ES ETS direktīva 2017. gadā tika grozīta, lai tās darbības jomu ES ETS satvarā attiecinātu tikai uz aviāciju EEZ iekšienē vēl līdz 2023. gada beigām.

[76] Attiecīgais ietekmes novērtējums ir pieejams SWD(2021) 601 final 7. pielikumā.

[77] Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Savienībā, Lēmumu (ES) 2015/1814 par Savienības siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas tirgus stabilitātes rezerves izveidi un darbību un Regulu (ES) 2015/757, COM(2021) 551 final, un Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam, ar ko Lēmumu (ES) 2015/1814 groza attiecībā uz kvotu apjomu, kurš līdz 2030. gadam jāieskaita Savienības siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas tirgus stabilitātes rezervē, COM(2021) 571 final.

Saskaņā ar nolīgumu starp ES un Šveici par savu attiecīgo oglekļa tirgu sasaisti (sk. 7. nodaļu) no 2020. gada 1. janvāra ES ETS piemērošanas jomu aviācijas nozarē attiecina arī uz visiem izejošajiem lidojumiem no EEZ uz Šveici. Savukārt Šveice piemēro tās ETS visiem izejošajiem lidojumiem uz EEZ lidostām. Šādi tiek nodrošināti vienlīdzīgi konkurences apstākļi abu virzienu gaisa maršrutos.

Saskaņā ar tirdzniecības un sadarbības nolīgumu starp ES un AK, par kuru vienošanās tika panākta 2020. gada decembrī un kuru sāka piemērot no 2021. gada 1. janvāra, ES ETS arī turpmāk tiks piemērota lidojumiem no EEZ uz AK, savukārt jauno AK ETS piemēro lidojumiem no AK uz EEZ.

2020. gadā kvotas, kuras tika izdotas atbilstoši ES ETS piemērošanas jomai aviācijas nozarē — lidojumiem Eiropas Ekonomikas zonā —, tika attiecinātas arī uz Šveici. Bez maksas tika piešķirts mazliet vairāk par 32,5 miljoniem kvotu. Šajā skaitā ietilpst bez maksas iedalītās kvotas (nedaudz vairāk par 31,7 miljoniem kvotu) un gandrīz 0,8 miljoni bezmaksas kvotu no īpašās jaunu iekārtu un ātri augošu operatoru rezerves. Turklāt gaisakuģu operatori, kurus pārvalda EEZ valstu administratori, bez maksas saņēma aptuveni 0,5 miljonus Šveices aviācijas kvotu saskaņā ar Šveices ETS.

2020. gadā aviāciju kvotu izsolītais apjoms bija aptuveni 9,2 miljoni.

ES ETS trešajā posmā (2013–2020) emisijas aviācijas nozarē gadu no gada palielinājās līdz 2020. gadam, kad šo tendenci apvērsa Covid-19 pandēmija. Laikposmā no 2013. līdz 2019. gadam emisijas no lidojumiem, kuriem piemērojama ES ETS, palielinājās par 27,5 %. 2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, krasi (par 63 %) samazinājās EEZ valstu pārvaldīto gaisakuģu operatoru verificētās emisijas, kam par iemeslu bija pandēmija un ar to saistītie ceļošanas ierobežojumi, sasniedzot 24,9 miljonus tonnu CO_2 ES ETS sistēmā un 0,3 miljonus tonnu Šveices ETS sistēmā (kopā 25,2 miljoni tonnu CO_2, kā redzams 6). Tas nozīmē, ka līdz šim vislielākais emisiju apjoms aviācijas nozarē ir bijis 2019. gadā. 6. tabulā ir sniegts kopsavilkums par verificētajām emisijām, bez maksas iedalītajām kvotām un izsolīto kvotu apjomu aviācijas nozarē kopš ES ETS trešā posma sākuma.

6. tabula. Aviācijas nozare: verificētās emisijas, kvotu bezmaksas iedale un izsolītie apjomi, 2013–2021
(miljoni)

Gads	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Verificētās emisijas (miljonos tonnu CO_2 ekvivalenta)	84	53,5	54,8	57,1	61,5	64,4	67,5	68,2	25,2[78]	

[78] Tai skaitā 0,3 miljoni tonnu saskaņā ar Šveices ETS.

Verificēto emisiju izmaiņas salīdzinājumā ar (x-1). gadu		-[79]	2,5 %	4,1 %	7,7 %	4,8 %	4,8 %	1 %	-63 %	
Kvotu bezmaksas iedale (ES27 + AK + Islande, Lihtenšteina un Norvēģija + Šveice 2020. un 2021. gadā)[80]	173,8	32,4	32,4	32,1	32,0	33,1	31,3	31,3[81]	32,5[82]	17,3[83]
Kvotas, kas bez maksas iedalītas no īpašās jaunu iekārtu un ātri augošu operatoru rezerves	0	0	0	0	0	1,1	1,1	1,0	0,8	0,3
Izsolīto kvotu daudzums	2,5	0	9,3	16,4	6,0	4,7	5,6	5,5	9,2	1,3[84]

Avoti: *EUTL*, Klimata politikas ĢD.

2013.–2015. gadā izsolīto aviācijas kvotu skaits atspoguļo likumdevēju 2014. gada lēmumu "uz laiku apstāties"[85] un ierobežot klimata jomas saistības, piemērojot tās tikai lidojumiem EEZ. Atbilstības panākšana aviācijas nozarē 2013. gadā tika atlikta[86]. Atbilstība noteikumiem attiecībā uz 2013. un 2014. gada aviācijas emisijām tika panākta no 2015. gada janvāra līdz aprīlim.

Aviācijas nozares iekļaušana ES ETS būtiski ietekmēja sistēmas vidisko sniegumu trešajā posmā kopumā. Līdz 2020. gadam gaisakuģu operatori nodeva 308 miljonus aviācijas kvotu un 139 miljonus vispārīgo kvotu. Otrais rādītājs liecina, ka aviācijas nozarē ir jāiepērk liels daudzums kvotu no stacionārajām iekārtām, tādējādi sekmējot ES ETS vispārējo stingrību un vērienu.

[79] ES ETS atšķirīgā tvēruma dēļ izmaiņas nevar salīdzināt ar iepriekšējo gadu.

[80] Šeit nav ņemti vērā ne visi gadījumi, kad gaisakuģu operatoru darbība tiek pārtraukta, ne bezmaksas kvotas no īpašās jaunu iekārtu un ātri augošu operatoru rezerves, ne arī atskaitījumi 2012. gadā tvēruma maiņas dēļ.

[81] Ja tiktu ņemts vērā gaisakuģu operatoru darbības izbeigšanas dēļ neiedalīto kvotu skaits, 2019. gadā faktiskais iedalīto kvotu skaits būtu par 4 miljoniem mazāks nekā pašreizējais rādītājs (sk. 8. zemsvītras piezīmi paziņojumā C/2020/8643, OV C 428, 11.12.2020., 1. lpp.) Kvotu iedale AK (pavisam 4,31 miljons kvotu par 2019. gadu), kas 2019. gadā tika apturēta sakarā ar Komisijas pieņemtajiem aizsardzības pasākumiem ES ETS vidiskās integritātes aizsardzībai gadījumos, kad ES tiesību aktus pārtrauc piemērot attiecībā uz dalībvalsti, kas izstājas no ES, 2020. gadā tika atsākta.

[82] Nosakot šo skaitli, ir ņemti vērā izejošie lidojumi no EEZ uz Šveici un lidojumi starp EEZ un AK saskaņā ar izstāšanās līguma noteikumiem.

[83] Nosakot šo skaitli, vēl nav ņemti vērā izejošie lidojumi no EEZ uz AK, uz kuriem saskaņā ar tirdzniecības un sadarbības nolīgumu, kas noslēgts starp ES un AK, ir attiecināma ES ETS.

[84] Līdz 2021. gada jūnija beigām.

[85] Eiropas Parlamenta un Padomes Lēmums Nr. 377/2013/ES (2013. gada 24. aprīlis) par pagaidu atkāpi no Direktīvas 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā, OV L 113, 25.4.2013., 1. lpp.

[86] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 421/2014 (2014. gada 16. aprīlis), OV L 129, 30.4.2014., 1. lpp.

Covid-19 pandēmijas būtiskā ietekme uz starptautisko aviāciju skāra arī *CORSIA*. Globālās aviācijas radītās emisijas 2020. gadā samazinājās zem 54 % no 2019. gada līmeņa[87]. Ņemot vērā šo ietekmi, aviācijas nozare, ko atbalsta daudzas *ICAO* dalībvalstis, panāca, ka *CORSIA* izmēģinājuma posmā (no 2021. līdz 2023. gadam) bāzlīnija tiek mainīta no sākotnējā vidējā 2019.–2020. gada emisiju apjoma uz 2019. gada emisiju apjomu. Tā kā prognozes liecina, ka aviācijas nozare neatgūsies līdz 2023. gadam[88] (2019. gada satiksmes līmeņa atjaunošana), visticamāk, *CORSIA* izmēģinājuma posmā aviokompānijām nebūs kompensēšanas pienākumu vai arī tie būs nedaudzi.

ES ETS direktīvā ir noteikts, ka Komisijai ir jāziņo Eiropas Parlamentam un Padomei par *CORSIA* vispārējām iecerēm un vispārējo vidisko integritāti. Direktīvas 3.d pantā Komisijai ir noteikts pienākums veikt "pētījumu par to, vai (..) aviācijas nozare spēj CO_2 izmaksas novirzīt uz saviem klientiem (..) nolūkā nākt klajā ar priekšlikumu palielināt izsolīšanas procentuālo daļu".

Plašākā 2021. gada 14. jūlijā publicētā Eiropas zaļā kursa īstenošanas priekšlikumu kopuma ietvaros un pamatojoties uz ES ETS direktīvu, kas grozīta 2017. gadā[89], Komisija ierosināja grozīt ES ETS attiecībā uz aviāciju[90]. Šim priekšlikumam pievienotajā ietekmes novērtējumā[91] ir iekļauts ziņojums par *CORSIA* novērtējumu un izmaksu pārnešanas pētījums. Tā mērķis ir *CORSIA* īstenošana ES tiesību aktos tādā veidā, kas ir saskaņā ar ES 2030. gada mērķi klimata jomā.

5. TIRGUS PĀRRAUDZĪBA

ES ETS trešajā posmā (2013–2020) ir ieviests spēcīgs tiesiskais regulējums, ar kuru nodrošina ES oglekļa tirgus pārraudzību. Emisiju kvotu atvasinātie instrumenti tika klasificēti kā finanšu instrumenti jau kopš ES ETS darbības sākuma. Tomēr kopš 2018. gada janvāra Finanšu instrumentu tirgu direktīvā[92] (FITD) kā finanšu instrumenti ir klasificētas arī tūlītējas piegādes[93] emisijas kvotas. Emisijas kvotu klasifikācija ir atspoguļota vairākos sekundāros tiesību aktos, arī Izsoļu regulā[94], lai nodrošinātu primārā tirgus (izsoļu) pārraudzību. Tāpēc visai emisiju kvotu tirdzniecībai faktiski piemēro to pašu režīmu, ko piemēro ES finanšu tirgiem.

---

[87] *ICAO*, C-WP/15209, 2021. gada maijs.
[88] Eirokontrole, Covid-19 ietekme uz Eiropas gaisa satiksmes tīklu, 2021. gada septembris.
[89] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/2392 (2017. gada 13. decembris), ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, lai saglabātu pašreizējos darbības jomas ierobežojumus attiecībā uz aviācijas darbībām un sagatavotos globāla tirgus pasākuma īstenošanai no 2021. gada, OV L 350, 29.12.2017., 7. lpp.
[90] Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko Direktīvu 2003/87/EK groza attiecībā uz aviācijas devumu Savienības visas tautsaimniecības mēroga emisiju samazināšanas mērķrādītāja sasniegšanā un globālā tirgus pasākuma pienācīgu īstenošanu, COM(2021) 552 final.
[91] Attiecīgais ietekmes novērtējums ir pieejams SWD(2021) 603 final.
[92] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/65/ES (2014. gada 15. maijs) par finanšu instrumentu tirgiem un ar ko groza Direktīvu 2002/92/ES un Direktīvu 2011/61/ES, OV L 173, 12.6.2014., 349. lpp.
[93] Līgumi, ar kuriem kvotu piegāde notiek (gandrīz) tūlītēji.
[94] Komisijas Regula (ES) Nr. 1031/2010 (2010. gada 12. novembris) par siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju kvotu izsoļu laika grafiku, administrēšanu un citiem aspektiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, ar kuru nosaka sistēmu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas kvotu tirdzniecībai Kopienā, OV L 302, 18.11.2010., 1. lpp.

Galvenie finanšu tirgus noteikumi, kas attiecas uz emisiju kvotu tirdzniecību, ir:

- **Finanšu instrumentu tirgu direktīva un regula (FITD 2 / FITR),** kurās ir noteiktas atļauju piešķiršanas prasības tirdzniecības vietām un finanšu starpniekiem (ieguldījumu brokeru sabiedrībām), svarīgas ziņošanas un pārredzamības prasības tirgus ļaunprātīgas izmantošanas novēršanai, kā arī noteikumi par uzraudzību un sadarbību starp valstu kompetentajām iestādēm;

- **Tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regula**[95], kas ietver ES noteikumu kopumu, ar ko aizliedz dažāda veida tirgus ļaunprātīgu izmantošanu, piemēram, iekšējās informācijas izmantošanu tirdzniecībā vai tirgus manipulācijas ar tādu praksi kā nepatiesas informācijas vai baumu izplatīšana. Tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regula ir piemērojama visiem tirgus dalībniekiem neatkarīgi no tā, vai tirgus ļaunprātīga izmantošana notiek ES vai ārpus ES;

- **Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīva**[96], ar kuru nosaka svarīgus drošības pasākumus pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu un teroristu finansēšanu.

Tirgu uzrauga 27 dalībvalstu finanšu iestādes[97], kuras koordinē Eiropas regulators — Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde (EVTI). Saskaņā ar finanšu tirgu noteikumiem tirdzniecības vietām un ieguldījumu brokeru sabiedrībām tiek piemērotas stingras ziņošanas un pārredzamības prasības. Tas dalībvalstu kompetentajām iestādēm dod iespēju uzraudzīt tirgus dalībnieku tirdzniecības metodes. Turklāt Tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regulā ir noteikts pienākums tirgus dalībniekiem nekavējoties ziņot par aizdomīgiem rīkojumiem un darījumiem. Valstu iestādēm ir pilnvaras noteikt korektīvus pasākumus vai sodus, ja tās ir nolēmušas, ka konkrēta rīcība ir tirgus ļaunprātīga izmantošana.

Finanšu tirgu noteikumi ir svarīgs drošības pasākumus, ar kuru aizsargā ES oglekļa tirgus integritāti un pārredzamību. Izveidotā sistēma līdz šim ir darbojies labi, un tā ir būtiska, lai nodrošinātu noteikumu pareizu īstenošanu.

Katru gadu EVTI publicē dažādo Eiropas tirgu, arī oglekļa tirgus, lielumu aplēses. Pēdējās aplēsēs par 2020. gadu EVTI ir aprēķinājusi, ka kopējā emisiju kvotu tirdzniecības aktivitāte sasniedza aptuveni 687 miljardus EUR[98]. No šīs kopsummas emisiju kvotu atvasinātie instrumenti veido ievērojami lielāko tirgus daļu. Lielākā daļa darījumu notiek tirdzniecības vietās (aptuveni 95 %), un tikai neliela daļa ir veikta ārpusbiržas (*OTC*) tirdzniecības ietvaros.

---

[95] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 596/2014 (2014. gada 16. aprīlis) par tirgus ļaunprātīgu izmantošanu (tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regula) un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/6/EK un Komisijas Direktīvas 2003/124/EK, 2003/125/EK un 2004/72/EK, OV L 173, 12.6.2014., 1. lpp.

[96] Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2015/849 (2015. gada 20. maijs) par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai vai teroristu finansēšanai, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 648/2012 un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2005/60/EK un Komisijas Direktīvu 2006/70/EK, OV L 141, 5.6.2015., 73. lpp.

[97] To valstu kompetento iestāžu saraksts, kas ir atbildīgas saskaņā ar Tirgus ļaunprātīgas izmantošanas regulu, ir pieejams EVTI tīmekļa vietnē.

[98] EVTI atzinums par palīgdarbībām — tirgu lieluma aprēķins — atjaunināta informācija par 2020. gadu.

Atvasinātajiem instrumentiem ir būtiska nozīme, jo tie ETS operatoriem nodrošina elastīgas iespējas, kā pārvaldīt savu oglekļa cenas risku. Šos līgumus piedāvā biržas un finanšu starpnieki, kuri var brīvi iekļaut emisiju kvotas dažādos finanšu produktos, kuriem piemēro tirgus preferences un noteikto tiesisko regulējumu.

Tāpat kā visos tirgos arī ES oglekļa tirgū 2020. gadā izjuta Covid-19 pandēmijas ietekmi. Krīzes sākumā emisiju kvotu cena nokritās līdz 14,71 EUR no 2019. gada vidējā līmeņa 24,84 EUR apmērā[99]. Tomēr oglekļa cenas atkal ātri piedzīvoja kāpumu. Tirgus analītiķi ir norādījuši, ka tirgus stabilitātes rezerve (TSR) ievērojami uzlaboja tirgus noturību pret lieliem pieprasījuma satricinājumiem, piemēram, globālās pandēmijas izraisīto satricinājumu.

Ir daudz faktoru, kas var ietekmēt emisiju kvotu cenu[100]. Jo īpaši, vadošie tirgus analītiķi ir izcēluši TSR, kas absorbē pārpalikumu tirgū, kā arī to, ka tirgus dalībniekiem ir pieejama informācija par ilgtermiņa politiku. Oglekļa tirgus ir vērsts uz nākotni un reaģē uz turpmākām tiesību aktu izmaiņām. Saskaņā ar Eiropas Klimata aktā noteiktajām vērienīgākajām 2030. gada iecerēm klimata jomā ir paredzēts samazināt ES ETS emisiju maksimālo robežvērtību, kas attiecīgi samazinās piedāvāto kvotu apjomu. Kā norāda analītiķi, tirgus dalībnieki jau ņem vērā šīs plānotās izmaiņas.

ETS atbilstības nodrošināšanas struktūras joprojām ir visplašāk izplatītā kategorija gan primārajā, gan sekundārajā tirgū. Ir palielinājies to solītāju skaits, kuri ir tiesīgi piedalīties izsolēs kopējā izsoles platformā, 2020. gada decembrī sasniedzot 90 dalībniekus. Lielākā dalībnieku daļa bija operatori (72 %), bet pārējie — ieguldījumu brokeru sabiedrības un kredītiestādes (18 %), kā arī no FITD prasībām atbrīvotas personas (10 %)[101].

Saskaņā ar FITD noteikumiem sekundārajā tirgū tirdzniecības vietām un ieguldījumu brokeru sabiedrībām ir jāziņo kompetentajām iestādēm par emisiju kvotu veidā turēto pozīciju sadalījumu. Informācija par dažādo tirgus dalībnieku, arī ieguldījumu brokeru sabiedrību, turēto emisiju kvotu pozīciju sadalījumu kopsavilkuma veidā ir pieejama arī publiski un reizi nedēļā tiek publicēta EVTI tīmekļa vietnē[102]. Šie pārskati sniedz labu ieskatu par apjomu sadalījumu starp tirgus dalībniekiem un parāda, ka ieguldījumu fondos, ko var saistīt ar spekulatīvām darbībām, pašlaik atrodas neliela daļa no tirgū esošo pozīciju kopējā apjoma.

Ceturtā posma sākumu iezīmē ievērojamas izmaiņas sekundārajā tirgū. Vēsturiski liela tirdzniecības daļa sekundārajā tirgū notika, izmantojot AK bāzēto darījumu platformu *ICE Futures Europe*. 2021. gada 7. jūnijā *ICE London* tirdzniecību ar ES emisiju kvotām (gan tūlītējas piegādes kvotām, gan atvasinātiem instrumentiem) pārcēla uz tās meitasuzņēmumu Nīderlandē — *ICE Endex*. Tirdzniecību *ICE Endex* uzrauga Nīderlandes Finanšu tirgu iestāde.

[99] 2020. gada 23. marta cena (14,71 EUR).
[100] Daži īstermiņa faktori ir gāzes un naftas cenas, laikapstākļi, atjaunīgās enerģijas ražošana, izsoļu plānošana, kvotu bezmaksas iedale u. c.
[101] Tas attiecas uz atsevišķu, FITD definētu kategoriju uzņēmumiem, kuri veic darījumus ar finanšu instrumentiem, taču tikai kā palīgdarbību (mazu daļu no to kopējās darījumdarbības).
[102] Preču atvasināto instrumentu iknedēļas pozīciju ziņošanas sistēma.

Enerģijas cenu paaugstināšanās 2021. gadā ir atjaunojusi interesi par oglekļa cenām un ES oglekļa tirgus pārraudzības režīmu. Pastāv vienprātība, ka galvenais šā palielinājuma iemesls ir rekordaugstās pasaules gāzes cenas un ka oglekļa cenas pieaugumam ir daudz mazāka ietekme. Komisija savā 2021. gada 13. oktobra paziņojumā[103] parādījusi, ka gāzes cenas pieauguma ietekme uz elektroenerģijas cenu ir deviņas reizes lielāka par oglekļa cenas palielinājuma ietekmi. Taisnīgu cenu veidošanu un ES oglekļa tirgus integritāti garantē stingrs pārraudzības režīms, ko piemēro arī citiem finanšu tirgiem. Tomēr Komisija paziņoja, ka tā lūgs EVTI vēl ciešāk uzraudzīt norises ES oglekļa tirgū.

6. EMISIJU MONITORINGS, ZIŅOŠANA PAR TĀM UN TO VERIFIKĀCIJA

Trešajā posmā (2013–2020) un pēc tam attiecībā uz ES ETS monitoringa, ziņošanas, verifikācijas un akreditācijas (MZVA) prasības ir saskaņotas Monitoringa uz ziņošanas regulā (MZR)[104] un Akreditācijas un verifikācijas regulā (AVR)[105].

ES ETS monitoringa sistēma ir veidota no daļām, sniedzot operatoriem plašas iespējas nodrošināt izmaksu efektivitāti, vienlaikus panākot, ka emisijas datu monitorings ir ļoti uzticams. Šim mērķim operatoriem atļauts izmantot vairākas monitoringa metodes ("aprēķinos balstītu" vai "mērījumos balstītu" metodi, kā arī izņēmuma gadījumā "rezerves pieejas"), turklāt metodes var kombinēt attiecībā uz vienas iekārtas atsevišķām daļām. Attiecībā uz gaisakuģu operatoriem ir atļauts izmantot tikai aprēķinos balstītas pieejas, kur galvenais parametrs, kas jāaprēķina attiecībā uz ES ETS aptvertajiem lidojumiem, ir degvielas patēriņš. Prasība, ka iekārtu operatoriem un gaisakuģu operatoriem ir jābūt monitoringa plānam, ko, balstoties uz MZR, ir apstiprinājusi kompetentā iestāde, novērš monitoringa metožu patvaļīgu atlasi un variācijas laikā (detalizētu pārskatu par ES ETS iesaistītajās valstīs izmantotajām monitoringa metodēm skatiet šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 11. papildinājuma 11.1. nodaļā).

Ar AVR tika ieviesta saskaņota ES mēroga pieeja verificētāju akreditācijai. Lai varētu veikt verifikāciju saskaņā ar AVR, verificētājam ir jāsaņem valsts akreditācijas struktūras akreditācija. Šāda vienotā akreditācijas sistēma nodrošina, ka verificētāji var darboties uz savstarpējās atzīšanas pamata visās iesaistītajās valstīs, tādējādi pilnībā izmantojot iekšējā tirgus priekšrocības un nodrošinot pietiekamu pieejamību visā ES (detalizētu pārskatu par AVR īstenošanu ES ETS iesaistītajās valstīs skatiet šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 11. papildinājuma 11.2. nodaļā).

Pēc MZR un AVR pirmās atjaunināšanas 2018. gadā, kas veikta, lai uzlabotu, precizētu un vienkāršotu monitoringa, ziņošanas, verifikācijas un akreditācijas noteikumus un uzlabotu

[103] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Augošās enerģijas cenas: pretdarbības un atbalsta instrumenti", COM(2021) 660 final.

[104] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2018/2066 (2018. gada 19. decembris) par siltumnīcefekta gāzu emisiju monitoringu un ziņošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK un ar ko groza Komisijas Regulu (ES) Nr. 601/2012, OV L 334, 31.12.2018., 1. lpp.

[105] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2018/2067 (2018. gada 19. decembris) par datu verifikāciju un verificētāju akreditāciju saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, OV L 334, 31.12.2018., 94. lpp.

sistēmas efektivitāti, 2019. gada februārī tika sākta abu regulu otrā atjaunināšana. Tās mērķis bija atrisināt nenokārtotos jautājumus, piemēram, Atjaunojamo energoresursu direktīvas pārstrādātās redakcijas īstenošanu. Rezultātā 2020. gada 14. decembrī tika pieņemta Komisijas Īstenošanas regula 2020/2085, ar ko groza MZR,[106] un Komisijas Īstenošanas regula 2020/2084, ar ko groza AVR[107].

ES ETS iesaistītās valstis izmanto atšķirīgas pieejas attiecībā uz kompetentajām iestādēm, kuras atbild par ES ETS īstenošanu. Dažās valstīs ir iesaistītas vairākas vietējās iestādes, bet citās īstenošana ir daudz vairāk centralizēta (detalizētu pārskatu par administratīvajām procedūrām ES ETS iesaistītajās valstīs skatiet šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 11. papildinājuma 11.3. nodaļā). Kopumā ES ETS administrācija iesaistītajās valstīs trešajā posmā ir izrādījusies visumā efektīva.

Ja runā par atbilstības nodrošināšanas pasākumiem, ES ETS direktīvā papildus cenai par kvotas nodošanu ir noteikts sods 100 EUR apmērā (tiek indeksēts atbilstīgi inflācijai) par katru emitēto CO_2 tonnu, par kuru nav laikus nodota kvota. Citiem sodiem, ko piemēro par ES ETS īstenošanas pārkāpumiem, pamatā ir katras attiecīgas valsts pieņemtie noteikumi (detalizētu pārskatu par ES ETS atbilstības nodrošināšanu iesaistītajās valstīs skatiet šim ziņojumam pievienotā dienestu darba dokumenta 11. papildinājuma 11.4. nodaļā).

Atbilstības sistēmas efektivitāte ir uzlabojusies, jo MZR ļāva valstīm noteikt, ka elektroniskā ziņošana ir obligāta. Trešajā posmā vairāk nekā puse ES ETS iesaistīto valstu ziņoja, ka tās monitoringa plāniem, emisiju ziņojumiem, verifikācijas ziņojumiem un/vai uzlabošanas ziņojumiem izmanto elektroniskas veidnes. Pārējās valstis ziņoja, ka tās ES ETS ziņošanai izmanto kādu automatizētu IT sistēmu.

Neraugoties uz sarežģīto ekonomisko situāciju Covid-19 krīzes dēļ, kas ietekmēja 2020. un 2021. gada atbilstības ciklus, trešajā posmā atbilstības līmenis ES ETS joprojām bija ļoti augsts. Operatori, kuri lielākajā daļā gadu radīja vairāk nekā 99 % no stacionāro iekārtu emisijām un aviācijas emisijām, izpildīja savas juridiskās saistības.

7. ES ETS UN ŠVEICES ETS SASAISTE

Sarunas par ES ETS sasaisti ar Šveices oglekļa tirgu noslēdzās 2015. gada decembrī notikušajā *UNFCCC* pušu 21. konferencē. Pamatojoties uz Padomes Lēmumu (ES) 2017/2240[108], tika parakstīts Sasaistes nolīgums[109], ko provizoriski piemēroja

[106] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2020/2085 (2020. gada 14. decembris), ar ko groza un labo Īstenošanas regulu (ES) 2018/2066 par siltumnīcefekta gāzu emisiju monitoringu un ziņošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, OV L 423, 15.12.2020., 37. lpp.

[107] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2020/2084 (2020. gada 14. decembris), ar ko groza un labo Īstenošanas regulu (ES) 2018/2067 par datu verifikāciju un verificētāju akreditāciju saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2003/87/EK, OV L 423, 15.12.2020., 23. lpp.

[108] Padomes Lēmums (ES) 2017/2240 (2017. gada 10. novembris) par to, lai Savienības vārdā parakstītu un provizoriski piemērotu Nolīgumu starp Eiropas Savienību un Šveices Konfederāciju par siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu sasaisti, OV L 322, 7.12.2017., 1. lpp.

no 2017. gada 23. novembra un ES vārdā apstiprināja ar Padomes Lēmumu (ES) 2018/219[110]. ES un Šveices Konfederācija apmainījās ar ratifikācijas instrumentiem 2019. gada 6. decembrī pēc tam, kad Šveices Konfederācija ar 2019. gada 5. decembra Lēmumu Nr. 2/2019 savu ETS bija paplašināti piemērojusi aviācijas nozarei[111]. Sasaistes nolīgums stājās spēkā 2020. gada 1. janvārī[112]. Kopš šā datuma uz emisijām 2020. gadā ES ETS un Šveices ETS attiecās saistītās sistēmas.

Sasaistes nolīgums neietekmē ES un Šveices ETS neatkarību. Abas sistēmas saglabā neatkarību atšķirībā no Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas sistēmām, kuras ir pilnīgi integrētas ES ETS ar EEZ līgumā paredzētajiem mehānismiem. Sasaistes nolīgumā ir paredzēti nosacījumi un prasības, saskaņā ar kuriem abas sistēmas tiek saistītas, un noteikts vajadzīgais mehānisms, ar kuru nodrošina, ka ir ievēroti ES ETS direktīvas 25. pantā[113] paredzētie sasaistes nosacījumi.

Svarīga ES prasība bija aviācijas nozares iekļaušana Sasaistes nolīgumā. Saskaņā ar nolīguma 6. pantu Šveice piemēro tādu pašu pieeju attiecībā uz piemērošanas jomu, maksimālo robežvērtību un kvotu iedali kā ES ETS. Iekšējiem lidojumiem Šveices gaisa telpā un lidojumiem no Šveices uz EEZ piemēro Šveices ETS, savukārt uz lidojumiem no EEZ uz Šveici attiecina ES ETS. Šādi ar Sasaistes nolīgumu tiek veicināta gan ES ETS, gan Šveices ETS vidiskā integritāte.

Kā redzams 7. tabulā, abus sistēmu saderību nosaka nevis lielums, bet gan kvalitatīvas prasības un apsvērumi, ar kuriem aizsargāt saistīto oglekļa tirgu integritāti un vienlīdzīgus konkurences apstākļus operatoriem.

7. tabula. ES ETS un Šveices ETS salīdzinājums

	ES ETS		**Šveices ETS**	
2020. gadā izsolīto vispārīgo kvotu skaits	778 505 000		265 000 (no kurām 175 000 tika izsolītas 2021. gadā izsoļu atcelšanas dēļ 2020. gadā)	
2020. gadā izsolīto aviācijas kvotu skaits	9 174 000		196 500	
2020. gadā bez maksas iedalīto vispārīgo kvotu skaits	66 775 8544		4 391 331	
2020. gadā operatoriem bez	ES aviācijas	Šveices	Šveices aviācijas	ES aviācijas

[109] Nolīgums starp Eiropas Savienību un Šveices Konfederāciju par siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu sasaisti, OV L 322, 7.12.2017., 3. lpp.
[110] Padomes Lēmums (ES) 2018/219 (2018. gada 23. janvāris) par to, lai noslēgtu Nolīgumu starp Eiropas Savienību un Šveices Konfederāciju par siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu sasaisti, OV L 43, 16.2.2018., 1. lpp.
[111] Ar Nolīgumu starp Eiropas Savienību un Šveices Konfederāciju par siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu sasaisti izveidotās Apvienotās komitejas Lēmums Nr. 2/2019 (2019. gada 5. decembris), ar ko groza Nolīguma starp Eiropas Savienību un Šveices Konfederāciju par siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu sasaisti I un II pielikumu, OV L 314, 29.9.2020., 68. lpp.
[112] Paziņojums par to, ka stājas spēkā Nolīgums starp Eiropas Savienību un Šveices Konfederāciju par siltumnīcefekta gāzu emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu sasaisti, OV L 330, 20.12.2019., 1. lpp.
[113] Saskaņā ar ES ETS direktīvas 25. pantu ES ETS var saistīt ar "saderīgām obligātajām siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisiju tirdzniecības sistēmām, kuras paredz absolūtos emisiju ierobežojumus".

maksas iedalīto aviācijas kvotu skaits	kvotas ES ETS	aviācijas kvotas Šveices ETS	kvotas Šveices ETS	kvotas ES ETS
	32 486 017	501 278	570 696	473 521
Verificētās stacionāro iekārtu emisijas 2020. gadā	1 355 141 953		4 874 278	
Verificētās aviācijas operatoru emisijas 2020. gadā[114]	ES ETS	Šveices ETS	Šveices ETS	ES ETS
	24 917 481	299 610	283 329	366 102
Stacionāro iekārtu skaits 2020. gadā	10 437[115]		51	
Aviācijas operatoru skaits 2020. gadā	352[116]		3	

Avots: *EUTL* un Šveices reģistrs[117]

Kopš Sasaistes nolīguma stāšanās spēkā emisijas, kas radītas jebkuras sistēmas ietvaros, var segt, nododot jebkurā sistēmā izdotās kvotas. Tādējādi abu sistēmu operatori var piekļūt lielākam tirgum, kas var palīdzēt uzlabot efektivitāti. Lai to panāktu, saskaņā ar nolīguma 3. panta 2. punktu starp abu sistēmu reģistriem tika izveidots tiešs savienojums, lai kvotas no konta vienā sistēmā pārskaitītu uz kontu otrā sistēmā.

Pēc Sasaistes nolīguma stāšanās spēkā 2020. gadā operatori (gan stacionāro iekārtu, gan aviācijas) izmantoja 642 413 Šveices ETS sistēmā izdotās kvotas[118], izmantojot lielāko elastību, ko nodrošināja ES un Šveices ETS sistēmu sasaiste.

8. un 9. tabulā tālāk tekstā ir parādīta sasaistes ietekme vai tas, cik lielā mērā operatori, kurus administrē vai nu ES ETS (8. tabula), vai arī Šveices ETS (9. tabula), guva labumu no šīs sasaistes, savu nodošanas saistību izpildei izmantojot otrā sistēmā izdotās kvotas.

ES ETS attiecībā uz stacionārajām iekārtām Šveices ETS kvotas atbilstības nodrošināšanai izmantoja pavisam nelielā apmērā, proti, 0,0044 % saistību izpildei izmantojot mazāk par 60 000 Šveices vispārīgo kvotu. Gaisakuģu operatori, uz kuriem attiecas ES ETS, izpildīja 2,34 % saistību, izmantojot Šveices aviācijas kvotas, bet ne vispārīgās kvotas.

[114] Dažiem aviācijas operatoriem piemēro atbilstības nodrošināšanas saistības abās sistēmās.
[115] Neizslēgto operatoru skaits 2020. gadā saskaņā ar ES reģistra datiem; tādu operatoru skaits, kuri ziņoja par emisijām: 10 317.
[116] Neizslēgto operatoru skaits 2020. gadā saskaņā ar ES reģistra datiem; tādu operatoru skaits, kuri ziņoja par emisijām: 320.
[117] Šveices ETS reģistrs
[118] Šis skaitlis ietver tieši iedalītās kvotas.

8. tabula. Izmantotās vienības atbilstības nodrošināšanai ES ETS

Stacionārās iekārtas	Bezmaksas iedale un	Verificētās emisijas	Nodotās vienības				
			Kopā	EUA	CHU 2020. g.		
	1 446 263 544	1 355 141 953	1 348 077 920	1 348 018 396	59 524		
% no kopsummas			100%	99,9956%	0,0044%		
Aviācijas operatori	Bezmaksas iedale (arī Šveices ETS) un	Verificētās emisijas, arī saskaņā ar Šveices	Nodotās vienības				
			Kopā	EUAA	EUA	CHUA 2020. g.	CHU 2020. g.
	42 177 108	25 217 091	24 880 715	12 292 505	12 005 321	582 889	0
% no kopsummas			100%	49,41%	48,25%	2,34%	0,00%

Šveices ETS saistības attiecībā uz stacionārajām iekārtām, izmantojot ES ETS kvotas, tika izpildītas 0,19 % apmērā. Turpretim ES ETS vispārīgās un aviācijas kvotas veidoja vairāk nekā 40 % atbilstības nodrošināšanas saistību, kādas bija gaisakuģu operatoriem, uz kuriem attiecas Šveices ETS. Tas tāpēc, ka ES kvotas tika iedalītas dažiem operatoriem Šveices ETS sistēmā, lai tie varētu segt savas emisijas ES ETS sistēmā.

9. tabula. Izmantotās vienības atbilstības nodrošināšanai Šveices ETS

Šveices ETS								
Stacionārās iekārtas	Bezmaksas iedale un izsolīšana	Verificētās emisijas	Nodotās vienības					
			Kopā	EUA	CHU 2020. g.	CER		
	4 656 331	4 874 278	4 877 617	9 390	4 761 361	106 866		
% no kopsummas			100%	0,19%	97,62%	2,19%		
Aviācijas operatori (administrē Šveice)	Bezmaksas iedale (arī ES ETS) un	Verificētās emisijas, arī saskaņā ar ES ETS	Nodotās vienības					
			Kopā	EUAA	EUA	CHUA	CHU	CER
	1 240 717	649 431	649 971	263 375	540	373 640	0	12 416
% no kopsummas			100%	40,52%	0,08%	57,49%	0,00%	1,91%

10. tabula. Kvotu pārskaitījumi starp ES un Šveices ETS laikā no 2020. gada septembra līdz 2021. gada aprīlim

Pārskaitījumi (vispārīgās un aviācijas kvotas no abām sistēmām)		
No	*Uz*	*Kopskaits*
ES	CH	977 065
CH	ES	450 578
Atlikums		**526 487**

8. ENERGOEFEKTIVITĀTES DIREKTĪVAS UN NACIONĀLO ENERĢĒTIKAS UN KLIMATA PLĀNU ĪSTENOŠANAS IETEKME UZ ES ETS

Ziņojumā par oglekļa tirgus darbību būtu jāņem vērā Energoefektivitātes direktīvas īstenošanas ietekme un nacionālajos enerģētikas un klimata plānos (NEKP) iekļautās

politikas un pasākumu vispārējā ietekme uz ES ETS darbību, tai skaitā kvotu piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvaru ES oglekļa tirgū[119]. Šajā nodaļā ir apskatīti abi šie jautājumi.

8.1. Energoefektivitātes direktīvas īstenošanas ietekme uz ES ETS

Starp ES ETS un Energoefektivitātes direktīvu pastāv vairāki mijiedarbības aspekti, jo īpaši gadījumos, kad politikas pasākumi ietekmē sistēmā iesaistīto operatoru energoefektivitāti. Ar Energoefektivitātes direktīvas 8. pantu veicina rentablus energoefektivitātes pasākumus, prasot lielajiem operatoriem reizi četros gados veikt energoauditu vai izmantot sertificētu energovadības vai vides vadības sistēmu. Tas lielajiem operatoriem palīdz noteikt enerģijas zudumus, enerģijas ietaupījumu potenciālu un rentablus pasākumus to enerģijas patēriņa mazināšanai.

Būtisks Energoefektivitātes direktīvas noteikums, kas ir tieši vērsts uz enerģijas ietaupījuma gūšanu, ir 7. pants, kurā dalībvalstīm prasīts veikt politikas pasākumus, lai panāktu enerģijas ietaupījumu[120]. Tā kā dalībvalstis var izvēlēties, kurām nozarēm pievērst galveno uzmanību, šie pasākumi var mijiedarboties ar ES ETS sistēmā noteiktajām saistībām. Saistībā ar potenciālo ietekmi uz ES ETS nozarēm jānorāda, ka dalībvalstu pasākumus var klasificēt četrās kategorijās:

- energoefektivitātes politikas pasākumi, kas īstenoti nozarēs, kuras neietilpst ES ETS piemērošanas jomā, un kam nav tiešas mijiedarbības ar šo sistēmu, piemēram, novecojuša akmeņogļu apkures katla nomaiņa pret efektīvāku biomasas apkures katlu;
- energoefektivitātes pasākumi, kas ir vērsti uz tādu enerģijas veidu mazāku patēriņu, ko nodrošina no ETS nozarēm, piemēram, elektroenerģija, centralizētā siltumapgāde un naftas pārstrādes rūpnīcas, kas nodrošina transportlīdzekļu degvielas un siltumapgādes kurināmos. Šādi pasākumi ietver centralizēti apsildāmu ēku siltināšanu, elektrisko ierīču nomaiņu un transportlīdzekļu degvielu efektivitātes uzlabošanas pasākumus. Kaut arī attiecīgos lēmumus nepieņem ES ETS sistēmā iekļauto iekārtu operatori, oglekļa cenas signāls var stimulēt tirgus dalībnieku (galvenokārt patērētāju) rīcību;
- politikas pasākumi, ar kuriem veicina pasākumus enerģijas nesēja maiņai, piemēram, nomainot elektrisko sildītāju pret solāro sildītāju (tādējādi samazinot enerģijas patēriņu kādā no ETS nozarēm) vai gāzes apkures katlu aizstājot ar siltumsūkni (tādējādi palielinot enerģijas patēriņu kādā no ETS nozarēm);
- politikas pasākumi to iekārtu pamatprocesu energoefektivitātes uzlabošanai, kuriem piemērojama ES ETS.

[119] Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2018/2002 (2018. gada 11. decembris), ar ko groza Direktīvu 2012/27/ES par energoefektivitāti (OV L 328, 21.12.2018., 210. lpp.) 24. pantu un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2018/1999 (2018. gada 11. decembris) par enerģētikas savienības un rīcības klimata politikas jomā pārvaldību (OV L 328, 21.12.2018., 1. lpp.) 29. un 35. pantu.

[120] Komisijas Ieteikums par Energoefektivitātes direktīvā paredzēto energoekonomijas pienākumu transponēšanu, C(2019) 6621 final.

Pēdējie no minētajiem tiešā veidā mijiedarbojas ar ES ETS. Laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam Beļģija, Nīderlande un Rumānija[121] ziņoja par 7. panta politikas pasākumiem, kas attiecas uz ETS iekārtām, — brīvprātīgas vienošanās (Beļģijas un Nīderlandes gadījumā) vai līdzvērtīga ietaupījuma (Rumānijai) veidā[122]. Šie pasākumi veidoja lielu daļu kumulatīvā enerģijas ietaupījuma, par ko šīs valstis ziņoja par laikposmu no 2014. līdz 2018. gadam: 61 % Beļģijai, 20 % Nīderlandei un 44 % Rumānijai[123]. Kaut arī brīvprātīgās vienošanās paredz, ka operatoriem būtu jāapņemas sasniegt energoefektivitātes vai enerģijas ietaupījuma mērķrādītājus, šie mērķrādītāji neattiecas vienīgi uz enerģijas patēriņu, kam piemērojama ES ETS. Praksē lielākā enerģijas ietaupījuma daļa visbiežāk tiek gūta ar energoefektivitātes uzlabojumiem rūpniecības procesos, kuriem piemērojama ES ETS, taču daļu ietaupījuma var gūt no enerģijas patēriņa, kas ir ārpus sistēmas piemērošanas jomas (piemēram, transportlīdzekļu degvielu efektivitāte un energoefektivitāte birojos). Lai gan vairums dalībvalstu ietver vismaz vienu politikas pasākumu, kura darbības joma ir vērsta uz nozarēm, uz kurām attiecas arī ES ETS, saskaņā ar 7. pantu ziņotajos datos nav nošķirta ETS nozarēs gūto ietaupījumu daļa no ietaupījumiem citās (apakš)nozarēs.

Attiecībā uz laikposmu no 2014. gada līdz 2020. gada jūnijam uz mijiedarbību ar ES ETS attiecas Energoefektivitātes direktīvas 7. panta 4. punkta noteikumi.

- 7. panta 4. punkta b) apakšpunktā ir minēta iespēja, ko dalībvalstis varētu izmantot, aprēķinot 2014.–2020. gada periodam nepieciešamā enerģijas ietaupījuma apjomu. Tās no aprēķina varēja izslēgt visu vai daļu tās enerģijas pārdošanas apjoma, ko izmanto rūpnieciskos objektos, uz kuriem attiecas ES ETS. Šo iespēju izmantoja 15 dalībvalstis[124].

- 7. panta 4. punkta c) apakšpunktā ir paredzēta iespēja dalībvalstīm ziņot par enerģijas ietaupījumu, kas gūts, izmantojot pasākumus, ar ko veicina energoefektivitāti piedāvājuma pusē, to iekļaujot enerģijas ietaupījuma apjomā, kas aprēķināts saskaņā ar 7. panta 2. un 3. punktu. Šo iespēju izmantoja tikai trīs dalībvalstis[125].

[121] Dalībvalstīm bija pienākums iesniegt ikgadēju ziņojumu līdz 2020. gada 30. aprīlim. Gala ziņojums, kas aptver visu saistību periodu, ir jāiesniedz līdz 2022. gada martam. Šīs trīs dalībvalstis ir izstrādājušas pasākumu, kas ir vērsts konkrēti uz ES ETS iekļautajām nozarēm. Ir ievērojami vairāk pasākumu, kas ir vērsti uz nozarēm kopumā (un tie varētu ietvert nozares, kuras ir ES ETS piemērošanas jomā, un citas nozares). ES energoefektivitātes pasākumu datubāzē *ODYSSEE-MURE* ir uzskaitīti vairāk nekā 200 pasākumi, kas ir vērsti uz nozarēm dalībvalstīs.

[122] Gan brīvprātīgas vienošanās, gan līdzvērtīga ietaupījuma pasākumi ir alternatīvi pasākumi Energoefektivitātes direktīvas 7.b panta nozīmē. 2012. gadā pieņemtajā direktīvas sākotnējā redakcijā bija iekļauts alternatīvu pasākumu neizsmeļošs saraksts, taču pēc tās pārskatīšanas 2018. gadā šis saraksts tika svītrots.

[123] Šie skaitļi ir iegūti no ikgadējiem ziņojumiem, ko dalībvalstis iesniegušas saskaņā ar Energoefektivitātes direktīvas 24. panta 1. punktu. Daļas ir izteiktas attiecībā uz 7. panta kumulatīvajiem ietaupījumiem, par kuriem katru gadu ziņots laikposmā no 2014. līdz 2018. gadam.

[124] Šo iespēju nevar izmantot laikposmam no 2021. līdz 2030. gadam, jo šim saistību periodam ar Energoefektivitātes direktīvas 7. panta 4. punktā noteiktajām iespējām nevar samazināt nepieciešamā kumulatīvā ietaupījuma minimālo apjomu; sk. direktīvas 7. panta 5. punktu.

[125] Dānija (enerģijas ietaupījums saistībā ar centralizēto siltumapgādi kā daļa no energoefektivitātes pienākuma shēmas), Rumānija (piecu tādu pasākumu kopums, kas bija saistīti ar elektrostaciju efektivitāti, augstas efektivitātes koģenerāciju, pārvades un sadales tīklu efektivitāti un centralizētās siltumapgādes efektivitāti) un Slovēnija (trīs pasākumi saistībā ar centralizētās siltumapgādes efektivitāti).

Ar energoefektivitātes politikas pasākumiem gūts enerģijas ietaupījums ETS samazina kvotu pieprasījumu. SEG emisiju ietekme ir kompleksāka, jo ETS nosaka maksimālo robežvērtību visu ietverto struktūru emisiju kopapjomam un ar TSR tiek novērsta pieprasījuma un piedāvājuma nelīdzsvarotība. Tādējādi enerģijas ietaupījumi nozarēs, kas ir tieši iekļautas ETS vai ar to saistītas netieši, var veicināt emisiju vai oglekļa cenu samazināšanos. Turklāt tiktāl, ciktāl ar energoefektivitātes politikas pasākumiem risina tirgus nepilnības un novērš šķēršļus rentablu energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu pārņemšanai, un rada papildu priekšrocības, tie arī dod iespēju dalībniekiem samazināt emisiju apjomu par zemāku cenu. Savukārt ES ETS oglekļa cenas noteikšanas stimuls palīdz sasniegt ES mērķus un 3. pantā noteiktos valsts energoefektivitātes indikatīvos mērķus.

8.2. Nacionālo enerģētikas un klimata plānu īstenošanas ietekme uz ES ETS

27 nacionālajos enerģētikas un klimata plānos (NEKP), kas tika pabeigti 2019. gadā, ir sniegts pārskats par ES dalībvalstu pieejām pirmajā pārejas posmā uz klimatneitralitāti no 2021. līdz 2030. gadam.

Komisijas sagatavotais NEKP novērtējums[126] liecina, ka saskaņā ar esošajiem un plānotajiem pasākumiem dalībvalstis plāno samazināt emisiju apjomu par 41 % zem 1990. gada līmeņa, pārsniedzot ES iepriekšējo 2030. gada samazinājuma mērķrādītāju, kas bija 40 %. Plānos arī norādīts, ka gandrīz visas dalībvalstis, kuras elektroenerģijas ražošanai izmanto akmeņogles, to izmantošanu pakāpeniski pārtrauc vai ir noteikušas pārtraukšanas termiņus. Kopumā 21 dalībvalsts akmeņogles jau gandrīz neizmanto elektroenerģijas ražošanai[127] vai ir apņēmušās akmeņogļu (tai skaitā lignīta un kūdras) izmantošanu pārtraukt, savos NEKP norādot konkrētus termiņus. Šajā saistībā NEKP ir plānots līdz 2030. gadam akmeņogļu izmantošanas apjomu samazināt par 70 %, salīdzinot ar 2015. gada līmeni, savukārt attiecībā uz atjaunīgās elektroenerģijas daļu paredzēts, ka tā līdz 2030. gadam sasniegs 60 % no saražotās elektroenerģijas apjoma. Šī attīstība tieši ietekmētu ES ETS, potenciāli izraisot enerģijas ražošanas nozares radīto emisiju būtisku samazinājumu un attiecīgi samazinot pieprasījumu pēc emisiju kvotām. Ja šī politikas virzītā fosilo resursu izmantošanas pārtraukšana paātrinās oglekļa tirgus virzīto akmeņogļu izmantošanas pārtraukšanu un šo ietekmi neneitralizēs tirgus stabilitātes rezerve, šie pasākumi varētu pazemināt cenas ETS.

Komisijas novērtējums arī rāda, ka atjaunīgās enerģijas daļa ES līmenī saskaņā ar esošajiem un plānotajiem pasākumiem līdz 2030. gadam varētu sasniegt 33,1–33,7 %, pārsniedzot 2030. gada mērķrādītāju, kas bija noteikts vismaz 32 % līmenī. NEKP norādītajām turpmākajām investīcijām atjaunīgajā enerģijā un šīs nozares reformās ir potenciāls šo daļu palielināt vēl vairāk. Attiecībā uz energoefektivitāti, lai sasniegtu 2030. gada mērķrādītāju, ir

[126] NEKP kumulatīvās ietekmes novērtējums (COM(2020) 564 final) ir pieejams vietnē https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0564&from=LV.
Komisijas veiktie katra NEKP atsevišķie novērtējumi ir atrodami vietnē https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans/individual-assessments_en.

[127] Beļģija, Kipra, Igaunija, Latvija, Lietuva, Luksemburga un Malta.

nepieciešami lielāki centieni[128]. Kaut gan ES līmenī plānotie galīgie plāni un pasākumi liecina par šīs problēmas labu izpratni, joprojām ir jāpieliek ievērojami pūliņi, lai pārvarētu iztrūkumu. Tiktāl, ciktāl šī attīstība ietekmēs nozares, kas ir tieši iekļautas ES ETS vai ar to netieši saistītas, tā var samazināt kvotu pieprasījumu. Savukārt ES ETS oglekļa cenas noteikšanas stimuls palīdz sasniegt NEKP noteiktos nacionālos mērķus saistībā ar atjaunīgo enerģiju un energoefektivitāti.

Kopš Komisijas sagatavotā galīgo NEKP novērtējuma 2020. gada oktobrī dažas dalībvalstis ir mainījušas un pielāgojušas savus plānus. Sīkāka informācija par šo izmaiņu ietekmi ir pieejama ES 2021. gada klimatrīcības progresa ziņojumā[129]. Visām dalībvalstīm ir jāiesniedz savu NEKP atjauninājumi 2023. gada jūnijā (projekta veidā) un 2024. gadā (galīgie plāni). Tajos būtu jāatspoguļo vērienīgākās ieceres, kas atbilst ES mērķim samazināt SEG emisijas līdz 2030. gadam vismaz par 55 %, salīdzinot ar 1990. gada līmeni, potenciāli ņemot vērā arī energoefektivitātes uzlabošanas (36–39 % no enerģijas galapatēriņa un primārā enerģijas patēriņa ietaupījuma) un atjaunīgās enerģijas daļas (40 % atjaunojamo energoresursu ES energoresursu struktūrā) 2030. gada mērķrādītājus, ko Komisija ierosinājusi savā priekšlikumu kopumā Eiropas zaļā kursa īstenošanai. Komisija līdz 2023. gada beigām novērtēs visus atjaunināto plānu projektus un līdz 2024. gada beigām — galīgos plānos.

9. SECINĀJUMI UN PERSPEKTĪVA

ES ETS trešajā posmā (2013–2020) elektroenerģijas ražošanas nozarē un rūpniecisko iekārtu radītās SEG emisijas, uz kurām attiecas šī sistēma, samazinājās gandrīz par 29 %[130], veicinot vispārējo samazinājumu 43 % apmērā kopš sistēmas izveides 2005. gadā. Kaut arī emisiju apjoma ievērojamo samazinājumu par 11,4 % 2020. gadā neapšaubāmi var lielā mērā saistīt ar Covid-19 pandēmijas radīto ietekmi, tas bija vēl viens gads, kas turpināja gandrīz nepārtrauktas emisiju ikgadējā apjoma samazināšanās tendenci, kura vērojama trešajā posmā. Tas atspoguļo dekarbonizācijas tendences, kas galvenokārt konstatētas elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanas nozarēs. Šo tendenci apstiprina fakts, ka 2019. gada pirmspandēmijas emisiju apjoms samazinājās par vairāk nekā 9 %, salīdzinot ar 2018. gadu.

Aviācijas nozarē laikposmā no 2013. gada līdz 2019. gadam ETS ietverto SEG emisiju apjoms palielinājās par 27,5 % ar ikgadēju palielinājumu līdz 2020. gadam, kad šo tendenci apvērsa pandēmija un verificēto emisiju apjoms strauji nokritās (par 63 %), salīdzinot ar 2019. gadu. Tas nozīmē, ka līdz šim vislielākais emisiju apjoms aviācijas nozarē ir bijis 2019. gadā.

Izmaiņas tiesību aktos, par kurām trešajā posmā ir panākta vienošanās, lai stiprinātu ES ETS jautājumu par kvotu pārpalikumu, deva pozitīvus rezultātus. Laikā no 2018. līdz 2019. gadam, kad sāka darboties tirgus stabilitātes rezerve, pārpalikums ievērojami samazinājās — no 1,65 miljardiem kvotu uz aptuveni 1,39 miljardiem kvotu. Lai gan

[128] Attiecībā uz primārās enerģijas patēriņu ir 2,8 procentpunktu iztrūkums, bet attiecībā uz enerģijas galapatēriņu — 3,1 procentpunkta iztrūkums, salīdzinot ar mērķrādītāju līdz 2030. gadam palielināt energoefektivitāti vismaz par 32,5 %.
[129] 2021. gada klimatrīcības progresa ziņojums, COM(2021) 951 final.
[130] Laikā no 2013. gada līdz 2020. gadam.

2020. gadā pārpalikums palielinājās mazāka pieprasījuma dēļ, paredzams, ka šo papildu pārpalikumu absorbēs nākamo divu līdz četru gadu laikā, tādējādi veicinot tirgus pienācīgu darbību. Turklāt, pamatojoties uz publicēto pārpalikuma rādītāju un ES ETS tiesību aktiem saistībā ar ceturto posmu (2021–2030), izsolāmais apjoms 2021. gadā tika samazināts teju par 40 %, un tiks samazināts arī 2022. gadā izsolāmais apjoms.

Trešā posma beigas pēc tirgus stabilitātes rezerves darbības sākšanas iezīmēja tirgus dalībnieku uzticības pieaugums, kas atspoguļojās izteiktāka oglekļa cenas signāla veidā. 2020. un 2021. gadā, kad, neraugoties uz ražošanai un aviācijai sarežģīto ekonomisko situāciju Covid-19 krīzes dēļ, oglekļa cenas signāls saglabājās stabils 2020. gadā un ievērojami pieauga 2021. gadā — to ietekmēja augstās gāzes cenas un tas, ka tirgus sāka gatavoties sekām, ko radīs vērienīgākās 2030. gada ieceres klimata jomā.

Augstākas emisiju kvotu cenas dēļ ievērojami palielinājās ES ETS iesaistītajās valstīs no izsolēm gūtie kopējie ieņēmumi. Laikā no 2012. gada līdz 2021. gada 30. jūnijam šie ieņēmumi pārsniedza 83,5 miljardus EUR, no kuriem vairāk nekā 19 miljardi EUR tika gūti 2020. gadā, bet gandrīz 14 miljardi EUR — 2021. gada pirmajā pusē[131]. Trešajā posmā kopumā liela šo ieņēmumu daļa (75 %) tika izmantota ar klimatu un enerģiju saistītiem mērķiem.

Neraugoties uz sarežģīto ekonomisko situāciju Covid-19 krīzes dēļ 2020. un 2021. gada atbilstības ciklos, trešajā posmā atbilstības līmenis ES ETS joprojām bija ļoti augsts. Operatori, kuri lielākajā daļā gadu radīja vairāk nekā 99 % no stacionāro iekārtu emisijām un aviācijas emisijām, izpildīja savas juridiskās saistības. ES ETS struktūra joprojām bija stabila, un iesaistītajās valstīs ieviestā administratīvā organizācija ir izrādījusies efektīva.

Pirmais nolīgums, ar kuru ES ETS sasaista ar citu sistēmu — Šveices ETS — un kurš tika noslēgts trešā posma pēdējā gadā, veicina lielāku elastību un efektivitāti abos oglekļa tirgos, dodot abu sistēmu operatoriem iespēju izmantot lielāka tirgus sniegtās priekšrocības.

Attiecībā uz turpmākajiem gadiem Komisija savā 2021. gada jūlijā pieņemtajā priekšlikumu kopumā Eiropas zaļā kursa īstenošanai ir ierosinājusi pastiprināt un paplašināt oglekļa cenu noteikšanas nozīmi, lai ES varētu sasniegt tās vērienīgākās ieceres klimata jomā. ES ETS joprojām ir būtisks ES klimata politikas pīlārs. Nākamajā ziņojumā par oglekļa tirgus darbību, kuru paredzēts publicēt 2022. gada beigās, tiks sniegts pārskats par ES ETS darbību ceturtā posma pirmajā gadā.

[131] Skaitļi par 2020. gadu ietver datus par ES27, Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju, kā arī AK, savukārt skaitļi par 2021. gadu ietver datus tikai par ES27, kā arī Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju.